UCHWAŁA NR XV/310/15

RADY MIASTA GDYNI

z dnia 30 grudnia 2015 r.

w sprawie przyjęcia "Programu opieki nad zabytkami Miasta Gdyni na lata 2015-2018"

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2015 r., poz. 1515) i art. 87 ust. 1 i ust. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.[1)]) uchwala się co następuje:

§ 1. Przyjmuje się "Program opieki nad zabytkami Miasta Gdyni na lata 2015 – 2018", zaopiniowany pozytywnie przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik nr 1 do Uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Prezydentowi Miasta Gdyni.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Miasta Gdyni:
Z. Zmuda-Trzebiatowski

[1)] Zmiany tekstu jednolitego ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2015 r. poz. 397, 774 i 1505.

UZASADNIENIE

Gmina, zgodnie z Ustawą z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. 2015 r., poz. 1515), w zakresie zadań własnych realizuje sprawy dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami (art. 7 ust 1 pkt.9).

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. 2014 r., poz. 1446 z późn. zm.) wprowadziła obowiązek sporządzania przez gminy, na okres 4 lat, gminnych programów opieki nad zabytkami. Zgodnie z art. 87 ust. 1 ww. ustawy, program sporządzany jest przez Prezydenta Miasta, a następnie, zgodnie z art. 87 ust. 3 ww. ustawy, przyjmowany przez radę gminy po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków. Program opieki nad zabytkami ogłaszany jest w Wojewódzkim Dzienniku Urzędowym zgodnie z treścią art. 87 ust. 4 cytowanej ustawy.

"Program opieki nad zabytkami Miasta Gdyni na lata 2015-2018" został pozytywnie zaopiniowany przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w dniu 24 listopada 2015 r. Po uzyskaniu powyższej opinii „Program opieki nad zabytkami Miasta Gdyni na lata 2015-2018" powinien być przyjęty przez Radę Miasta Gdyni.

Program opieki nad zabytkami Miasta Gdyni określa różnorodne zadania gminy w dziedzinie opieki nad zabytkami.

Załącznik do Uchwały Nr XV/310/15
Rady Miasta Gdyni
z dnia 30 grudnia 2015 r.

PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI

MIASTA GDYNI

na lata 2015-2018

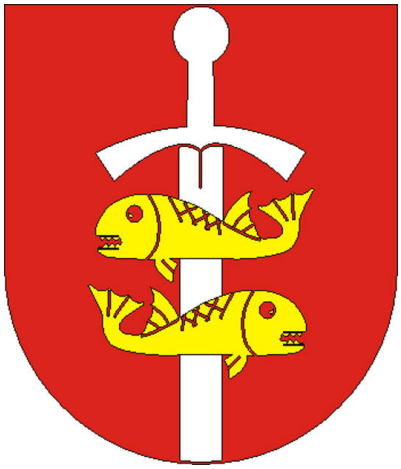

Gdynia, wrzesień 2015

SPORZĄDZAJĄCY

Prezydent Miasta Gdyni
Dr Wojciech Szczurek

Opracowanie:
Mgr inż.arch. Anna Błyskosz
oraz
Biuro Miejskiego Konserwatora Zabytków, Urząd Miasta Gdyni

Urząd Miasta Gdyni
Al. Marszałka Piłsudskiego 52/54
81-382 Gdynia

Zawartość opracowania

1. Wstęp…… 4
2. Podstawa prawna opracowania i cele programu ochrony zabytków w świetle ustawy o ochronie zabytków…… 5
3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami…… 5
3.1. Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków…… 5
3.2. Zasady ochrony zabytków w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami…… 5
3.3. Zadania samorządu z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami …… 6
3.4. Inne uregulowania prawne…… 7
4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zabytków…… 7
4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami…… 7
4.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury w latach 2004 – 2020…… 7
4.1.2. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017…… 8
4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa…… 9
4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego …… 9
4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013…… 10
4.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego…… 10
4.2.4. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014…… 11
5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego…… 12
5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta …… 12
5.1.1. Strategia Rozwoju Gdyni …… 12
5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gdyni…… 12
5.1.3. Ochrona dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w mieście Gdynia…… 13
5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta…… 15
5.2.1. Krajobraz kulturowy…… 15
5.2.2. Układy ruralistyczne i urbanistyczne…… 17
5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony…… 18
5.3.1. Pomnik Historii …… 18
5.3.2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków …… 19
5.3.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków …… 48
5.3.4. Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków …… 48
5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków…… 48
5.4.1. Obiekty nieruchome …… 49
5.4.2. Obiekty archeologiczne …… 49
5.4.3. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych…… 50
5.5. Obiekty proponowane do objęcia ochroną …… 50
5.6. Dziedzictwo niematerialne…… 52
5.7. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta …… 52
5.8. Charakterystyczne obiekty i elementy dziedzictwa kulturowego …… 53
6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń…… 54
7. Założenia programowe…… 55

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami..... 58
8.1. Instrumenty prawne..... 58
8.2. Instrumenty koordynacji 59
8.3. Instrumenty finansowe..... 59
8.4. Instrumenty społeczne..... 59
8.5. Instrumenty kontrolne..... 60
9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami..... 60
10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami..... 60
10.1. Publiczne źródła finansowania..... 60
10.2. Środki pomocowe..... 61

1. WSTĘP

Gminny program opieki nad zabytkami jest podstawowymi dokumentem służącym podejmowaniu działań dotyczących inicjowania, wspierania oraz koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego przez jednostki samorządu terytorialnego.

Niniejszy dokument stanowi kontynuację dotychczasowych działań na rzecz ochrony i opieki nad zabytkami Gdyni wskazanych i realizowanych w ramach Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Gdyni na lata 2011-2014 przyjętego Uchwałą Nr XIV/269/11 Rady Miasta Gdyni z dnia 23 listopada 2011 r. Było to pierwsze tego typu opracowanie, w którym w oparciu o przeprowadzoną szczegółową diagnozę stanu zachowania dziedzictwa kulturowego gminy oraz dokonanie analizy SWOT zdefiniowano cel strategiczny *ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO SŁUŻĄCE BUDOWANIU PRESTIŻU MIASTA ORAZ TOŻSAMOŚCI JEGO MIESZKAŃCÓW*. Analiza funkcjonowania przedmiotowego programu opieki w minionych czterech latach wykazała, że zaproponowane priorytety i kierunki działań przyjęto prawidłowo. Zrealizowane w tym czasie działania przyniosły wymierne pozytywne efekty w postaci podjętych wielu inicjatyw na rzecz ratowania i rewaloryzacji zabytków. W tych przedsięwzięciach szczególną, dużą rolę odegrały społeczności lokalne, właściciele i użytkownicy. Przydatność obowiązującego dokumentu pozwala na kontynuację prowadzonych działań. Wprowadzone zmiany uwzględniają nowe uwarunkowania prawne, społeczne i gospodarcze, a także obecny stan zachowania zasobu oraz przeprowadzone działania.

Głównym celem tego opracowania jest dążenie do dalszej poprawy stanu zasobów dziedzictwa kulturowego położonego na terenie gminy, w szczególności w zakresie stanu zachowania i utrzymania obiektów zabytkowych oraz zachowania krajobrazu kulturowego. Realizacja tego celu będzie się odbywała poprzez wskazane w dokumencie kierunki działań w ramach trzech zdefiniowanych priorytetów.

Program opracowany został na najbliższe cztery lata i będzie cyklicznie aktualizowany. Dwa lata od ogłoszenia w dzienniku urzędowym prezydent miasta sporządzi sprawozdanie z jego wykonania, które przedstawi radzie miasta. Prowadzony w trakcie realizacji programu monitoring umożliwi uwzględnianie nowych uwarunkowań prawnych, społecznych i gospodarczych oraz sprecyzowanie lub modyfikację założonych celów.

Wskazane w obecnym dokumencie kierunki działań są zgodne z krajowymi, wojewódzkimi i gminnymi dokumentami programowymi oraz odpowiadają aktualnym ustawowym regulacjom z dziedziny ochrony zabytków w Polsce.

Ilekroć w tekście jest mowa o *programie opieki*, oznacza to Program Opieki nad Zabytkami Miasta Gdyni na lata 2015-2018.

2. Podstawa prawna opracowania i cele programu opieki w świetle ustawy o ochronie zabytków

Podstawą prawną niniejszego opracowania jest Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1446).

Program Opieki nad Zabytkami Miasta Gdyni na lata 2015-2018, zgodnie z zapisami art. 87 ust. 2 ustawy ma na celu:

1) włączenie problemów ochrony zabytków do systemu zadań strategicznych, wynikających z koncepcji przestrzennego zagospodarowania kraju;
2) uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej;
3) zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania;
4) wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego;
5) podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami;
6) określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków;
7) podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. Uwarunkowania prawne ochrony i opieki nad zabytkami

3.1. Obowiązek konstytucyjny ochrony zabytków

Na obowiązek ochrony zabytków wskazuje Konstytucja Rzeczpospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.[1] W myśl zapisów Konstytucji „Rzeczpospolita Polska (…) strzeże dziedzictwa narodowego” (art. 5), „stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju” (art. 6 ust. 1), a także „zapewnia wolność korzystania z dóbr kultury” (art. 73). Jednocześnie art. 82 Konstytucji RP wskazuje, iż „obowiązkiem obywatela polskiego jest (…) troska o dobro wspólne”.

3.2. Zasady ochrony zabytków w świetle ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

Podstawowym dokumentem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami jest wskazana wyżej ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Definiuje ona **pojęcie zabytku** - nieruchomość lub rzecz ruchomą, ich części lub zespoły, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytki podlegają ochronie i opiece bez względu na stan zachowania. Podzielono je na grupy:

- zabytki nieruchome, do których zaliczają się: krajobrazy kulturowe, układy urbanistyczne, ruralistyczne i zespoły budowlane, dzieła architektury i budownictwa, dzieła budownictwa obronnego, obiekty techniki, a zwłaszcza kopalnie, huty, elektrownie i inne zakłady przemysłowe, cmentarze, parki, ogrody i inne formy zaprojektowanej zieleni, miejsca

[1] uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r. (Dz. U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr 200, poz. 1471, z 2009 r, Nr 114, poz. 946).

upamiętniające wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji,
- zabytki ruchome: dzieła sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej, kolekcje, numizmaty, militaria, sztandary, pieczęcie, odznaki, medale i ordery, wytwory techniki, materiały biblioteczne, instrumenty muzyczne, wytwory sztuki ludowej i rękodzieła oraz inne obiekty etnograficzne.
- zabytki archeologiczne: pozostałości terenowe pradziejowego i historycznego osadnictwa, cmentarzyska, kurhany, relikty działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

Ochronie mogą podlegać także: nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej (art. 6).

Organami ochrony zabytków są:
- Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków,
- wojewoda, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków. Wojewoda, na wniosek wojewódzkiego konserwatora zabytków, może powierzyć w drodze porozumienia wykonywanie części kompetencji wojewódzkiego konserwatora zabytków gminom i powiatom, z wyjątkiem prowadzenia rejestru zabytków i wojewódzkiej ewidencji zabytków.

Ochrona zabytków polega na podejmowaniu przez administrację publiczną działań mających na celu zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie, zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków, udaremnienie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków, przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę, kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków, uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Formami ochrony zabytków są:
- wpis do rejestru zabytków,
- uznanie za pomnik historii,
- utworzenie parku kulturowego,
- ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwalaniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

3.3. Zadania samorządu z zakresu ochrony i opieki nad zabytkami

Opracowanie programu opieki nad zabytkami jest zadaniem własnym samorządu terytorialnego. Prezydent miasta sporządza na okres czterech lat gminny program opieki nad zabytkami (art. 87 ust. 1). Program przyjmuje rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków (art. 87 ust. 3). Następnie dwa lata od ogłoszenia w dzienniku urzędowym prezydent miasta sporządza sprawozdanie, które przedstawia radzie gminy (art. 87 ust. 4 i 5). Po okresie obowiązywania programu dokument ten powinien zostać zaktualizowany.

Ponadto ustawa ta nakłada na organy administracji publicznej **obowiązek** (art. 4):
- zapewnienia warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowania i utrzymania;
- zapobiegania zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków;
- udaremniania niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków;
- przeciwdziałania kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę;
- kontroli stanu zachowania i przeznaczenia zabytków;

- uwzględniania zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska.

Jednocześnie definiuje ona **pojęcie opieki nad zabytkiem,** tym samym nakładając na jego właściciela lub posiadacza obowiązek zapewnienia warunków (art. 5):

- naukowego badania i dokumentowania zabytku,
- prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku,
- zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie,
- korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości,
- popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz jego znaczeniu dla historii i kultury.

Należy wskazać, iż ochrona zabytków i opieka nad zabytkami winna być uwzględniana również w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Zadania z zakresu ochrony zabytków zawarte są również w Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r., poz. 1515 z późn.zm.). Art. 7 ust. 1 pkt. 9 stanowi, iż „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami".

3.4. Inne uregulowania prawne

Obowiązek ochrony zabytków uwzględniony został również w innych ustawach, takich jak:

- ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (tekst jednolity Dz. U. z 2015 r. poz. 199 z późn.zm.),
- ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. Prawo budowlane (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 1409 z późn.zm.),
- ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (tekst jednolity Dz. U. z 2013 r., poz. 627 z późn.zm.),
- ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (tekst jednolity Dz. U. z 2012 r., poz. 406 z późn.zm),
- ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (tekst jednolity Dz. U. z 2014 r., poz. 1118 z późn.zm).

4. Uwarunkowania zewnętrzne ochrony zabytków

4.1. Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami

4.1.1. Narodowa Strategia Rozwoju Kultury w latach 2004-2020

Misją *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020* jest: *zrównoważony rozwój kultury jako najwyższej wartości przenoszonej ponad pokoleniami, określającej całokształt historycznego i cywilizacyjnego dorobku Polski, wartości warunkującej tożsamość narodową i zapewniającej ciągłość tradycji i rozwój regionów*[2].

W 2005 r. Ministerstwo Kultury wydłużyło horyzont czasowy dotychczas obowiązującej *Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2007-2013*[3] do roku 2020. W zaktualizowanym dokumencie pn. *Uzupełnienie Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020*[4] określono:

Cel strategiczny/nadrzędny: *zrównoważenie rozwoju kultury w regionach*

oraz

[2] *Narodowa Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020,* s. 74.
[3] przyjęta przez Rząd RP w dniu 21.09.2004 r.
[4] http://bip.mkidn.gov.pl/media/docs/050617nsrk-uzupelnienie.pdf (wejście 2.12.2014 r.).

Cele cząstkowe/uzupełniające:

1. Wzrost efektywności zarządzania sferą kultury.
2. Zmniejszenie dysproporcji regionalnych w rozwoju i dostępie do kultury.
3. Wzrost udziału kultury w PKB.
4. Zachowanie dziedzictwa kulturowego i aktywna ochrona zabytków.
5. Modernizacja i rozbudowa infrastruktury kultury.
6. Wzrost uczestnictwa w kulturze.
7. Rozwój szkół artystycznych i zwiększenie liczby godzin edukacji kulturalnej w programach szkolnych.
8. Efektywna promocja twórczości.
9. Promocja polskiej kultury za granicą.
10. Ochrona własności intelektualnej i walka z piractwem.
11. Wprowadzenie innowacyjnych rozwiązań w systemie organizacji działalności kulturalnej i w systemie upowszechniania kultury.
12. Rozwój przemysłów kultury (kinematografia, media, design, wydawnictwa, fonografia).

Cele cząstkowe realizowane będą w ramach pięciu obszarów priorytetowych, którym odpowiadają szczegółowo opisane w NSRK – Narodowe Programy Kultury:

- Czytelnictwo i sektor książki – *NPK Promocja czytelnictwa i rozwój sektora książki,*
- Dziedzictwo kulturowe – *NPK Ochrona zabytków i dziedzictwa kulturowego*,
- Instytucje artystyczne i promocja twórczości – *NPK Rozwój instytucji artystycznych*,
- Szkolnictwo artystyczne i promocja młodych twórców – *NPK Wspierania debiutów i rozwoju szkół artystycznych,*
- Sztuka współczesna – *NPK Znaki Czasu*.

Cele operacyjne NRSK na lata 2004-2020 określa 11 programów operacyjnych Ministra Kultury, które stanowią uszczegółowienie i rozszerzenie Narodowych Programów Kultury.

Program opieki zgodny jest z zapisami Narodowej Strategii Rozwoju Kultury w latach 2004-2020.

4.1.2. Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017

Dokumentem strategicznym określającym politykę Państwa w obszarze ochrony zabytków jest przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 24.06.2014 r. *Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017.*

Celem głównym Krajowego Programu jest***: Wzmocnienie roli dziedzictwa kulturowego i ochrony zabytków w rozwoju potencjału kulturowego i kreatywnego Polaków***. Cel ten odwołuje się wprost do *Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego 2020,* celu szczegółowego 4 - *Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywne*go.

Wdrażanie Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami odbywa się w ramach trzech celów szczegółowych:

1. Wspieranie rozwiązań systemowych na rzecz ochrony zabytków w Polsce.
2. Wzmocnienie synergii i działania organów ochrony zabytków,
3. Tworzenie warunków do aktywnego uczestnictwa w kulturze, edukacji na rzecz dziedzictwa kulturowego oraz jego promocji i reinterpretacji,

które realizowane są się poprzez kierunki działań, a następnie zadania wpisane w szczegółowy harmonogram ich realizacji oraz plan finansowy.

Jednocześnie ważne znaczenie mają nakreślone w tym dokumencie zagadnienia horyzontalne, które wskazują priorytety w obszarze ochrony zabytków:

- podniesienie sprawności i skuteczności działań organów ochrony zabytków, w tym jakości merytorycznej decyzji administracyjnych (szkolenia, standaryzacja działań, itp.),

- porządkowanie rejestru zabytków oraz stworzenie wiarygodnej metodologicznie diagnozy stanu zachowania zabytków nieruchomych,
- zwiększenie uspołecznienia ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; budowanie przez organy ochrony zabytków partnerskich relacji z obywatelami, jak i propagowanie postaw współodpowiedzialności społecznej za zachowanie zabytków (współpraca z mediami, wykorzystywanie mediów elektronicznych, konkursy, itp.),
- wdrożenie procesów kształtowania postawy krajobrazowej wśród organów ochrony zabytków,
- zwiększenie zaangażowania samorządów, ze szczególnym uwzględnieniem gmin, w ochronę i opiekę nad zabytkami oraz wzmocnienie zaangażowania społecznego na rzecz ochrony zabytków, w tym propagowanie parków kulturowych (ich stanowienie jest władczą kompetencją rad gmin) jako skutecznej formy ochrony zabytków.

Program opieki zgodny jest z zapisami Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2014-2017.

4.2. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa

4.2.1. Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020

Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020 została przyjęta przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 24 września 2012 r. (uchwała nr 458/XXII/12).

We wnioskach z analizy sytuacji społeczno-gospodarczej województwa pomorskiego stwierdzono, że „pomorskie charakteryzuje się unikatowym środowiskiem i walorami krajobrazowymi oraz różnorodnością kulturową, wynikającą z tożsamości regionalnej i lokalnej czerpiącej z dziedzictwa Kaszub, Kociewia, Powiśla, Żuław i innych części regionu”[5].

Jednocześnie określono wizję województwa pomorskiego, które w 2020 r. ma być regionem trwałego wzrostu, w którym uruchamiane i wykorzystywane będą zróżnicowane potencjały terytorialne dla wzmocnienia i równoważenia procesów rozwojowych; o unikatowej pozycji, dzięki aktywności społeczeństwa obywatelskiego, silnemu kapitałowi społecznemu i intelektualnemu, racjonalnemu zarządzaniu zasobami środowiska, gospodarczemu wykorzystaniu potencjału morza oraz inteligentnym sieciom infrastrukturalnym i powszechnemu stosowaniu technologii ekoefektywnych; będzie liderem pozytywnych zmian społecznych i gospodarczych w Polsce i w obszarze Południowego Bałtyku. Ponadto będzie miejscem cechującym się m.in. trakcyjną przestrzenią, tworzącą trwałe podstawy rozwoju poprzez dostosowanie systemu transportowego i energetycznego do długofalowych potrzeb, racjonalne wykorzystanie zasobów i walorów przyrodniczych, kulturowych i krajobrazowych, a także ograniczanie i efektywne rozwiązywanie konfliktów przestrzennych, tworzenie wysokiej jakości przestrzeni oraz przeciwdziałanie skutkom ekstremalnych zjawisk naturalnych w regionie[6].

Za jedno z wyzwań strategicznych dla regionu uznano konieczność lepszego zarządzania przestrzenią dla zmniejszenia presji na środowisko, poprawy bezpieczeństwa powodziowego, a także optymalnego wykorzystania potencjałów terytorialnych (przyrodniczego, krajobrazowego, kulturowego i gospodarczego) dla zapewnienia wysokiej jakości życia[7].

W *Strategii* wskazano 3 cele strategiczne uszczegółowione poprzez 10 celów operacyjnych oraz 35 kierunków działań. W ramach celu strategicznego 1. *Nowoczesna gospodarka* jednym z celów operacyjnych uznano 3. *Unikatową ofertę turystyczną i kulturalną.* Jego realizacja odbywać się będzie w ramach dwóch kierunków działań: 1.3.1. *Rozwój sieciowych i kompleksowych produktów turystycznych* i 1.3.2. *Stworzenie rozpoznawalnej, wysokiej jakości oferty kulturalnej*. Zobowiązaniem Samorządu

[5] *Strategia Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020*, Gdańsk 2012, s 8.
[6] Ibidem, s. 23.
[7] Ibidem, s. 28.

Województwa Pomorskiego będzie rozwój regionalnych sieciowych produktów turystycznych obejmujących m.in. małe porty morskie, mariny, szlaki rowerowe i kajakowe oraz śródlądowe drogi wodne, a także unikatowe dziedzictwo regionalne i ofertę kulturalną. Oczekiwanymi efektami mają być:
- całoroczna, kompleksowa i atrakcyjna oferta turystyczna i kulturalna regionu obejmująca także efektywne wykorzystanie obiektów sportowych o randze krajowej;
- unikatowe walory naturalne, kulturalne i dziedzictwa kulturowego, w tym kulinarne, wykorzystywane w sposób racjonalny, efektywny i zrównoważony;
- wzmocniony wizerunek regionu oraz większa rozpoznawalność i spójność kluczowych regionalnych marek turystycznych i kulturalnych;
- silna współpraca pomiędzy podmiotami branży turystycznej i kulturalnej.

Program opieki zgodny jest z zapisami *Strategii Rozwoju Województwa Pomorskiego 2020*.

4.2.2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego

Regionalny Program Operacyjny Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013 przyjęty przez Zarząd Województwa Pomorskiego w dniu 2 października 2007 r. W kolejnych latach był aktualizowany. Obecnie obowiązuje *Uszczegółowienie Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013,* które Zarząd Województwa przyjął w dniu 16.10.2014 r. (Uchwała Nr 1068/393/14).

Celem strategicznym tego dokumentu jest *poprawa konkurencyjności gospodarczej, spójności społecznej i dostępności przestrzennej województwa przy zrównoważonym wykorzystaniu specyficznych cech potencjału gospodarczego i kulturowego regionu oraz przy pełnym poszanowaniu jego zasobów przyrodniczych* [8].

Realizacja programu odbywa się poprzez 10 Osi Priorytetowych. Działania, polegające m.in. na ochronie dziedzictwa kulturowego przewidziane zostały w Osi Priorytetowej 6. *Turystyka i dziedzictwo kulturowe*[9]. Celem głównym tej osi jest:
Efektywne i zrównoważone wykorzystanie potencjału przyrodniczego i kulturowego dla rozwoju turystyki, który będzie realizowany poprzez cele szczegółowe:

- *Podniesienie jakości publicznej infrastruktury turystycznej;*
- *Rozwijanie systemu informacji turystycznej i kulturalnej oraz promocja sieciowych produktów turystycznych;*
- *Poprawa atrakcyjności turystycznej miejsc o wysokich walorach kulturowych;*
- *Zrównoważone wykorzystanie walorów przyrodniczych regionu w rozwoju turystyki.*

Program Opieki zgodny jest z zapisami Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Pomorskiego.

4.2.3. Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego przyjęty został przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 30 września 2002 r. uchwałą Nr 639/XLVI/02, a następnie zmieniony w dniu 26 października 2009 uchwałą Nr 1004/XXXIX/2009 (Dz. U. Woj. Pom. Nr 172 z dnia 16 grudnia 2009 r., poz. 3361)[10].

W dokumencie tym uznano, że potrzeba rozwoju zrównoważonego i równoprawnego traktowania ochrony środowiska przyrodniczego, kulturowego i krajobrazu stanowią przesłanki dla ochrony walorów przestrzeni województwa. Wśród zespołów osadniczo-

[8] *Regionalny Program Operacyjny dla Województwa Pomorskiego na lata 2007-2013,* Gdańsk, październik 2014 r., s 3.
[9] Ibidem, s.106.
[10] W dniu 28 lipca 2014 r. Sejmik Województwa Pomorskiego przyjął uchwałę Nr 894/XLII/14 w sprawie przystąpienia do sporządzenia nowego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego* oraz sporządzenia *planu zagospodarowania przestrzennego obszaru metropolitalnego Trójmiasta*, stanowiącego część planu zagospodarowania przestrzennego województwa.

urbanistycznych o dużych wartościach kulturowych, które tworzą strukturę historycznego krajobrazu kulturowego województwa z terenu gminy wymieniony został zespół urbanistyczny Gdyni, którego powstanie i rozwój przestrzenny jest wyjątkowym zjawiskiem w kulturze zagospodarowania przestrzeni okresu międzywojennego, wraz z dzielnicą-ogrodem na Kamiennej Górze, a także inne elementy historycznego krajobrazu kulturowego:

- wioska rybacka na Oksywiu,
- zespół kuracyjny w Orłowie,
- wieś lokacyjna Wielki Kack[11].

Ponadto wskazano, iż kształtowanie struktury przestrzennej infrastruktury kultury i sztuki powinno być realizowane poprzez m.in. obejmowanie ochroną w planach zagospodarowania przestrzennego ocalałych obiektów dziedzictwa kulturowego i wykorzystywanie jako wzorców w kształtowaniu lokalnej przestrzeni, a także bazy dla tworzenia instytucji kultury[12].

Program Opieki zgodny jest z zapisami obowiązującego *Planu zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego.*

4.2.4. Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014

Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014 przyjęty przez Sejmik Województwa Pomorskiego w dniu 28 lutego 2011 r. uchwałą NR 91/V/11 jest dokumentem kontynuującym politykę zapoczątkowaną programem na lata 2007-2010.

Celem strategicznym *Programu* jest wzmocnienie poziomu ochrony i opieki nad dziedzictwem kulturowym województwa pomorskiego służące zachowaniu zabytków, budowaniu tożsamości regionalnej oraz promocji turystycznej regionu. Cel ten stanowi kontynuację dotychczasowych działań oraz dążenia do znaczącej poprawy stanu zasobów regionalnego dziedzictwa kulturowego. Poprawę rozumieć należy jako uchronienie obiektów zabytkowych i krajobrazu kulturowego przed zniszczeniem oraz polepszenie stanu jego zachowania i utrzymania.

Cel strategiczny realizowany jest w ramach trzech priorytetów:

- odnowa dziedzictwa kulturowego miast i wsi (w tym: zachowanie dziedzictwa kulturowego miast i wsi regionu służące budowaniu tożsamości mieszkańców oraz promocji turystycznej, ożywienie obszarów zabytkowych zespołów ruralistycznych oraz urbanistycznych);
- ochrona kulturowego dziedzictwa morskiego i rzecznego (w tym: zachowanie dziedzictwa morskiego i rzecznego służące budowaniu tożsamości mieszkańców oraz promocji turystycznej, ochrona krajobrazu kulturowego strefy przybrzeżnej, zachowanie zanikającej kultury materialnej portów morskich i rzecznych oraz wsi rybackich, odnowa i ożywienie zdegradowanych obszarów portowych i poprzemysłowych związanych z przemysłem morskim. Pielęgnowanie i promocja bogatych tradycji morskich kraju i regionu oraz tradycji lokalnych związanych z życiem codziennym mieszkańców strefy przybrzeżnej, ekspozycja najcenniejszych zabytków dziedzictwa morskiego i rzecznego);
- badanie, dokumentacja i promocja dziedzictwa kulturowego (w tym: specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym) [13].

Program Opieki zgodny jest z zapisami *Programu Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014.*

[11] *Plan zagospodarowania przestrzennego województwa pomorskiego,* Gdańsk, październik 2009.
[12] *Ibidem,* s. 235.
[13] *Program Opieki nad Zabytkami Województwa Pomorskiego na lata 2011-2014*, Gdańsk 2011, s. 59-63.

5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony dziedzictwa kulturowego

5.1. Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie miasta

5.1.1. Strategia Rozwoju Gdyni

Strategia rozwoju Gdyni określa w kilkunastoletniej perspektywie cele i priorytety społeczno-gospodarczego rozwoju miasta oraz zadania do jego realizacji. Dokument ten został przyjęty uchwałą nr XLI/744/98 Rady Miasta Gdyni z 28.01.1998 r. oraz aktualizowany kolejnymi uchwałami nr: IX/182/03 z dnia 25.06.2003 r. oraz XX/421/04 z dnia 26.05. 2004 r. W strategii wizję rozwoju miasta zdefiniowano jako: *Osiągnięcie trwałego, akceptowanego społecznie i bezpiecznego ekologicznie rozwoju Gdyni, pozwalającego osiągnąć europejskie standardy, dzięki optymalnemu wykorzystaniu zasobów naturalnych, ludzkich i gospodarczych oraz walorów położenia miasta.*

Program Opieki spójny jest z zawartymi w *Strategii rozwoju Gdyni* następującymi zapisami:

Priorytet 1: PRZESTRZEŃ.

Cel strategiczny 1: Wykreowanie Śródmieścia Gdyni, obejmującego również Strefę Rozwoju Centrum Miasta i Forum Morskie, jako reprezentacyjnej części miasta i regionu.

Zadanie realizacyjne 1:

Rewitalizacja historycznego Centrum Gdyni, zapewniająca ład przestrzenny Śródmieścia oraz wysokie walory estetyczne i funkcjonalne.

Priorytet 2: GDYNIANIE.

Cel strategiczny 2: Rozwój aktywności obywatelskiej mieszkańców Gdyni.

Zadanie realizacyjne 1: Wzmacnianie poczucia tożsamości lokalnej, integracji mieszkańców z miastem i dzielnicą.

Cel strategiczny 5:

5. Zwiększenie znaczenia Gdyni jako ważnego ośrodka kulturalnego

Zadanie realizacyjne 2: Zapewnienie warunków dla popularyzacji dziedzictwa historycznego i kulturalnego w zróżnicowanych i atrakcyjnych formach.

Zadanie realizacyjne 3: Pielęgnowanie gdyńskiego dziedzictwa historycznego związanego z II Rzeczpospolitą.

Zadanie realizacyjne 5: Rewaloryzacja zabytków architektury.

Priorytet 3: *GOSPODARKA.*

Cel strategiczny 4: Stworzenie infrastruktury i produktów dla rozwoju turystyki.

Zadanie realizacyjne 4: Zwiększanie różnorodności usług turystycznych oferowanych w mieście, bazujących na dziedzictwie historycznym, ofercie kulturalnej oraz walorach przyrodniczych i zdrowotnych Gdyni.

5.1.2. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gdyni

Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gdyni[14] jest podstawą bieżących działań władz samorządowych miasta, jak też planów rozwojowych, w tym materiałem merytorycznym i dokumentem koordynującym opracowania planistyczne dotyczące miejskiej gospodarki przestrzennej.

W myśl zapisów *Studium* głównym celem polityki przestrzennej w odniesieniu do środowiska kulturowego jest „ochrona i rewaloryzacja wszystkich jego walorów, które

[14] Wersja aktualna dokumentu została przyjęta Uchwałą nr XI/190/15 Rady Miasta Gdyni z dnia 26 sierpnia 2015 r. w sprawie: uchwalenia zmiany Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gdyni

stanowią o pięknie i tożsamości historycznej miasta. W przypadku Gdyni głównym celem polityki przestrzennej w zakresie ochrony i kształtowania środowiska kulturowego winno być:
- zachowanie tożsamości historyczno-kulturowej miasta, a w szczególności śladów jego historycznej genezy i specyfiki jako *miasta dwudziestolecia międzywojennego - morskiej stolicy II Rzeczypospolitej*,
- ochrona wybitnych przykładów architektury modernizmu lat 1918-39 oraz wybitnych realizacji modernistycznych okresu powojennego,
- zachowanie śladów osadnictwa wiejskiego oraz wiejsko-letniskowego jako świadków historii przestrzennej i kultury materialnej tego terenu,
- rewaloryzacja zdegradowanych przestrzeni miejskich o bogatej tradycji historycznej jako źródła odzyskania przestrzeni kulturowej w obrębie dzielnic peryferyjnych,
- zachowanie niematerialnych wartości historycznych przestrzeni miejskiej, a w szczególności nazw dzielnic i ulic posiadających tradycję historyczną"[15].

Jednocześnie *Studium* wskazuje potrzebę objęcia ochroną obiektów oraz obszarów obejmujących zespoły zabudowy o wysokiej wartości historycznej i kulturowej. Wśród wyszczególnionych obszarów postulowanych do ochrony wskazano 3 strefy ochrony konserwatorskiej:
- pełnej ochrony konserwatorskiej i restytucji zasobów (strefa I), która powinna obejmować 16 najcenniejszych zespołów wpisanych do rejestru zabytków i predystynowanych do tego wpisu, a także siedlisko folwarku Steinberg na Kamiennej Górze,
- ochrony konserwatorskiej historycznego rozplanowania i zabudowy z dopuszczeniem pewnych przekształceń i uzupełnień (strefa II), która obejmuje cenne zespoły historycznej zabudowy, które nie zostały w pełni wykształcone lub w pełni zachowane,
- kształtowania nowej przestrzeni kulturowej o cechach inspirowanych tradycją danego miejsca (strefa III), która obejmuje zdegradowane przestrzennie i przekształcone tereny dawnych siedlisk wiejskich

oraz 2 rodzaje obszarów o specyficznej formie ochrony zawierające cmentarze historyczne i zespoły fortyfikacyjne z lat 40. i 50 XX w.

Ponadto wskazano, że w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy uściślić listę obiektów i granice obszarów, które objęte będą ochroną konserwatorską oraz obowiązujące zasady ochrony, alternatywnie określić szczegółowe zasady kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, uwzględniając stan zachowania zasobów dziedzictwa kulturowego i istniejące uwarunkowania [16].

Program Opieki zgodny jest z zapisami *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gdyni.*

5.1.3. Ochrona dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego w Gdyni

Planowanie przestrzenne jest podstawowym gminnym narzędziem ochrony i kształtowania przestrzeni. W Gdyni miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego wykonywane są przez Biuro Planowania Przestrzennego Miasta Gdyni. W opracowaniach tych wskazywane są zasady polityki ochronnej nakreślone w *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Gdyni.*

W celu ochrony konserwatorskiej obiektów zabytkowych przyjęto jednolitą formę zapisów związanych z jej sprawowaniem. Obiekty chronione w zależności od reprezentowanych przez nie wartości podzielono na grupy A, B i C, przy czym do grupa A obejmuje obiekty kulturowo najcenniejsze. Dla każdej grupy określone są szczegółowe zapisy, określające zakres ochrony konserwatorskiej. Poniżej podano zasadę formułowania zapisów dotyczących ochrony konserwatorskiej (szczegółowe zapisy mogą się nieco różnić

[15] *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Gdyni*, s. 74.
[16] *Ibidem*, s.74-76.

w poszczególnych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, ze względu na ich adaptację do specyfiki zabudowy).

Grupa A obejmuje budynki o wysokich walorach kulturowych tj.: obiekty wpisane do rejestru zabytków, budynki historyczne o wysokich, wyróżniających się walorach architektonicznych (indywidualnej formie budowlanej, niepowtarzalnym detalu itp.), obiekty autentyczne, w których ewentualne współczesne przekształcenia są nieznaczne.

Dla obiektów należących do tej grupy obowiązuje ochrona zabytkowej formy i substancji budynku tj. zachowanie w niezmienionej postaci bryły, elewacji oraz dachu budynku, ochrona zabytkowych detali architektonicznych, w tym stolarki oraz zabytkowych elementów zagospodarowania otoczenia zewnętrznego budynku takich jak ogrodzenia i obiekty małej architektury; dopuszcza się wymianę technicznie zużytych elementów budynku (okien, drzwi itd.) pod warunkiem zachowania pierwotnej, tradycyjnej formy tych elementów

Natomiast dopuszcza się wymianę technicznie zużytych elementów budynku (okien, drzwi, itd.) pod warunkiem zachowania pierwotnej tradycyjnej formy tych elementów. Ponadto w przypadku zniszczenia (lub rozbiórki) części lub całości przynależnego do tej grupy obiektu (na skutek wypadków losowych lub całkowitego zużycia materiału) obowiązuje odtworzenie historycznej jego bryły z elewacjami, dachem oraz detalami na podstawie wszelkich dostępnych źródeł informacji.

Grupa B obejmuje obiekty o walorach kulturowych tj.: budynki historyczne o charakterystycznej i tradycyjnej formie architektonicznej, niewyróżniające się szczególnymi cechami indywidualnymi, lecz wartościowe w skali zespołu; niektóre z nich uległy współczesnym przekształceniom, zachowując jednak czytelną historyczną formę.

Dla obiektów należących do tej grupy obowiązuje ochrona historycznej formy i wyrazu architektonicznego budynku tj. sposobu ukształtowania bryły, rodzaju i kształtu dachu, zasad kompozycji elewacji, rozmieszczenia, proporcji i kształtu stolarki. W uzasadnionych przypadkach ochronie podlegają także elementy wykończenia zewnętrznego obiektu, oraz zabytkowe elementy zagospodarowania otoczenia zewnętrznego budynku takie jak ogrodzenia i obiekty małej architektury, w tym użyte materiały i technologie mające wpływ na jego wygląd i wyraz architektoniczny

Jednocześnie w przypadku prac budowlanych podejmowanych przy budynkach przekształconych w sposób naruszający ich wartościową formę historyczną, należy przywrócić ich formę historyczną

Grupa C obejmuje obiekty o walorach kulturowych, możliwe do przekształceń tj.: budynki historyczne o tradycyjnej formie architektonicznej, niewyróżniające się szczególnymi cechami indywidualnymi, których utrzymanie nie jest wymagane.

W przypadku ingerencji w strukturę tych obiektów lub dokonania ich całkowitej rozbiórki należy je uprzednio udokumentować oraz zachować wartościowe elementy – w uzgodnieniu z właściwym konserwatorem zabytków.

Ponadto w zapisach planów miejscowych uwzględniana jest ochrona archeologiczna - strefa W oraz ochrony krajobrazu - strefa K.

Jednocześnie ustala się zasady umieszczania szyldów oraz reklam na budynkach i reklam wolno stojących.

Ochrona konserwatorska obiektów zabytkowych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego powiązana jest również z dofinansowaniem ze środków publicznych. Służą temu zasady udzielania dotacji z budżetu gminy Gdynia przyjęte w styczniu 2010 r.[17] Pomoc finansowa dotyczy obiektów podzielonych na trzy zróżnicowane grupy pod względem ich walorów zabytkowych, zakresu prac, które mogą być objęte dotacją oraz maksymalnej wysokość dotacji dla każdej grupy.

Program Opieki zgodny jest z zapisami obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego.

[17] Uchwała Rady Miasta Gdyni nr XXXIX/861/10 z dnia 27.01.2010 r. *w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru, znajdujących się na terenie administracyjnym Gminy Miasta Gdyni.*

5.2. Charakterystyka zasobów i analiza stanu dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta

5.2.1. Krajobraz kulturowy

Miasto Gdynia to złożony organizm, niejednorodny przestrzennie, złożony z kilku historycznych układów urbanistycznych, zespołów zabudowy tj. portu, osiedli zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej, osiedli willowych, zespołów szkół czy zespołu stacji kolejowej. Obok silnie przekształconego przez człowieka utworu miejskiego, na krajobraz miasta składają się również duże kompleksy leśne m.in. część Trójmiejskiego Parku Krajobrazowego oraz rezerwaty przyrody. Najważniejszym jednak czynnikiem wpływającym na kompozycję miasta i jego walory krajobrazowe jest jego bezpośrednie położenie nad Zatoką Gdańską. Charakterystycznym elementem nadmorskiego krajobrazu są klify.

Na krajobraz kulturowy miasta, historycznie ukształtowany przez człowieka, a jednocześnie zawierający elementy przyrodnicze, składają się modernistyczne zespoły architektoniczne i urbanistyczne z okresu dwudziestolecia międzywojennego:

- zespół urbanistyczny Śródmieścia Gdyni, który rozplanowany został wokół trzech śródmiejskich osi urbanistycznych,
- zespół letniskowo-willowy Kamiennej Góry, założony na planie miasta-ogrodu,
- zespół willowo-letniskowy Orłowa, który obejmuje założenie urbanistyczne zaprojektowane w krajobrazowym związku z ukształtowaniem terenu,
- zespół Dowództwa Floty i koszar Marynarki Wojennej na Oksywiu wraz z zespołem mieszkaniowym,
- zespół tzw. "szkół morskich" na Grabówku,
- zespół budowli przemysłowo-magazynowych, dworcowych oraz administracyjnych portu handlowego,
- zespół zabudowy dzielnicy mieszkaniowej Działki Leśne,
- zespół urbanistyczny Małego Kacka,
- zespoły domów urzędniczych i robotniczych w Grabówku,
- zespół zabudowy Wzgórza Św. Maksymiliana,
- zespół urbanistyczny domów jednorodzinnych i bliźniaczych TBO w Redłowie,
- domy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych,
- osiedle "TOR" na Witominie,
- zespół historycznego założenia stacji kolejowej Gdynia Wielki Kack,
- zespół ruralistyczny dawnego siedliska Oksywia,
- zespół ruralistyczny Wielkiego Kacka,
- zespół dworsko-krajobrazowy Kolibki,
- zespół pałacowo-parkowy w Małym Kacku,
- osada rzemieślnicza Mały Kack,
- zespół ruralistyczno-kuracyjny Orłowo,
- zespół dawnej osady rybackiej „Na Piaskach” przy ul. Węglowej,
- zespół dworsko-folwarczny Nowe Obłuże,
- zespół dworsko-folwarczny Chwarzna.

5.2.2. Układy ruralistyczne i urbanistyczne[18]

Modernistyczne zespoły architektoniczne i urbanistyczne z okresu dwudziestolecia międzywojennego

- zespół urbanistyczny Śródmieścia Gdyni - najcenniejszą część stanowi Śródmieście-Centrum, które rozplanowane jest wokół trzech osi urbanistycznych: najbardziej

[18] Na podstawie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Gdyni*, s. 28-29.

reprezentacyjnej, opartej na ul. 10-ego Lutego, Skwerze Kościuszki oraz Al. Jana Pawła II, podkreślającej nadmorski i portowy charakter miasta oraz dwóch głównych ciągach handlowo-mieszkaniowych ze zwartym zespołem zabudowy modernistycznej (ul. Świętojańska, Pl. Kaszubski, ul. Portowa i ul. Starowiejska), kształt urbanistyczny i architektoniczny tych osi przesądza o tożsamości przestrzennej miasta i stanowi wysoką wartość kulturową w skali międzynarodowej, będąc reprezentatywnym założeniem przestrzennym polskiego i europejskiego modernizmu lat międzywojennych;
- zespół letniskowo-willowy Kamiennej Góry - założony na planie miasta-ogrodu, stanowi bardzo cenny zespół urbanistyczny o charakterystycznym rozplanowaniu, zawierający wiele wybitnych przykładów architektury międzywojennej;
- zespół willowo-letniskowy Orłowa - założenie urbanistyczne zaprojektowane w krajobrazowym związku z ukształtowaniem terenu, którego ulice schodzą tarasowo ku plaży, w obrębie zespołu znajduje się wiele interesujących przykładów architektury pensjonatowo-willowej z okresu międzywojennego;
- zespół Dowództwa Floty i koszar Marynarki Wojennej na Oksywiu wraz z zespołem mieszkaniowym (obecnie Komenda Portu Wojennego i kompleks Akademii Marynarki Wojennej wraz z zapleczem mieszkaniowym) - zespół ten stanowi wybitny na skalę ogólnopolską przykład architektury klasycyzmu akademickiego;
- zespół tzw. "szkół morskich" na Grabówku (Akademia Morska i Zespół Szkół Zawodowych przy ul. Morskiej) - zespół złożony z obiektów będących ciekawym przykładem umiarkowanego modernizmu o bardzo oryginalnym detalu architektonicznym i interesujących wnętrzach;
- zespół budowli przemysłowo-magazynowych, dworcowych oraz administracyjnych portu handlowego - znaczna część z nich stanowi wybitne realizacje różnych nurtów stylowych modernizmu - od form umiarkowanych (jak np. Dworzec Morski) do awangardowych (tak jak np. elewator zbożowy);
- zespół zabudowy dzielnicy mieszkaniowej Działki Leśne - ciekawy przykład „malowniczego" rozplanowania willowej dzielnicy mieszkaniowej z okresu międzywojennego, w obrębie której znajduje się wiele cennych przykładów architektury lat trzydziestych XX w., jest jednym z charakterystycznych przykładów tendencji ideowych w urbanistyce i architekturze tamtego okresu - zespół jest proponowany do wpisu do rejestru zabytków;
- zespół urbanistyczny Małego Kacka (w rejonie Placu Górnośląskiego) – dobrze wykształcone przestrzennie, regularne założenie z centralnym placem handlowym, pochodzące z lat trzydziestych XX w., stanowi cenny i reprezentatywny przykład urbanistyki okresu międzywojennego;
- zespoły domów urzędniczych i robotniczych w Grabówku, obejmujący realizacje budownictwa społecznego: przy ulicy Morskiej (domy magistrackie i domy TBO), przy ulicy Okrzei (Gdyńskiej Spółdzielni Mieszkaniowej i pracowników poczty) oraz tzw. Osadę Kolejową przy stacji kolejki elektrycznej w Grabówku;
- zespół zabudowy Wzgórza Św. Maksymiliana - obejmujący zespoły zabudowy mieszkaniowej rozciągające się od ul. Kopernika na zachodzie do ul. Norwida na wschodzie, dominantą przestrzenną zespołu jest kościół Ojców Franciszkanów, a w jego obrębie położony jest zespół domów szeregowych przy ul. Focha, który zapoczątkował zabudowę tego terenu;
- zespół urbanistyczny domów jednorodzinnych i bliźniaczych TBO w Redłowie - obejmujący zabudowę sięgającą od ul. Legionów na zachodzie do ul. Kopernika na wschodzie, w obrębie którego znajduje się zespół domów bliźniaczych przy ul. Wojewódzkiej oraz domów jednorodzinnych przy ul. Hetmańskiej;
- domy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych - zajmują kwartał pomiędzy ul. Świętojańską, Partyzantów, Bema i Kopernika, stanowią udaną realizację idei budowy małych i tanich mieszkań urzędniczych, zespół ten zawiera garaże podziemne i program usług osiedlowych;
- osiedle "TOR" na Witominie, dobrze zachowany zespół osiedla społecznego robotników, w którym program przestrzenny oparty był na koncepcji małego, taniego domku robotniczego z niewielkim ogródkiem;

- zespół historycznego założenia stacji kolejowej Gdynia Wielki-Kack - obejmuje budynek dworca kolejowego przy ul. Nowodworcowej oraz zespół torowisk i urządzeń kolejowych z okresu międzywojennego - zespół jest proponowany do wpisu do rejestru zabytków;

Zespoły osadnictwa przedmiejskiego

- zespół ruralistyczny dawnego siedliska Oksywia, dobrze zachowany i spójny przestrzennie przykład lokacyjnego rozplanowania wsi pomorskiej (XIV w.), zawierający w swej strukturze kościół wraz z cmentarzem oraz ciekawy kompleks architektoniczny domów wiejskich z XIX i pocz. XX stulecia, wpisany jest do rejestru zabytków;;

- zespół ruralistyczny Wielkiego Kacka, dobrze zachowany i spójny przestrzennie przykład lokacyjnego rozplanowania wsi pomorskiej (XIV w.), zawierający w swej strukturze kościół wraz z cmentarzem oraz ciekawy kompleks architektoniczny domów wiejskich z XIX i pocz. XX stulecia, wpisany jest do rejestru zabytków;

- zespół dworsko-krajobrazowy Kolibki, bardzo cenny architektonicznie i przestrzennie zespół ukształtowany w XVIII-XIX stuleciu, którego tradycje przestrzenne i historyczne sięgają średniowiecza, zespół związany z wybitnymi rodami pomorskimi (Sobiescy, Przebendowscy), a w okresie międzywojennym z osobą i działalnością Witolda Kukowskiego, wpisany jest do rejestru zabytków;

- zespół pałacowo-parkowy w Małym Kacku, cenny zespół obejmujący barokowo-neogotycki pałac z zachowanymi elementami rokokowego wystroju, otoczony parkiem z pięknym starodrzewem, w zespole zabudowań folwarcznych znajduje się ciekawie ukształtowana ptaszarnia-gołębnik, wpisany jest do rejestru zabytków;

- osada rzemieślnicza Mały Kack, pochodząca z XVI w. osada rzemieślnicza młynarzy i kuźników związanych ze średniowieczną osadą młyńską nad rzeką Kaczą i z zespołem dworskim Małego Kacka, kompleks dobrze zachowanych zabudowań wiejskich skupiony jest wzdłuż ulicy Bocznej, wpisany jest do rejestru zabytków;

- zespół ruralistyczno-kuracyjny Orłowo, obejmujący dawną gospodę Adlershorst oraz dawny Dom Kuracyjny Orłowa, wraz z niewielkimi domkami rybackimi z końca XIX i początku XX w. W jednym z tych domków mieszkał w 1920 r. Stefan Żeromski i mieści się tam muzeum jego imienia, całość stanowi bardzo malowniczy zespół architektoniczno-krajobrazowy położony przy plaży i stacji rybackiej u ujścia rzeki Kaczej, wpisany jest do rejestru zabytków;

- zespół dawnej osady rybackiej „Na Piaskach" przy ul. Węglowej, dobrze zachowany niewielki zespół domów wiejskich o jednolitym charakterze architektonicznym, stanowiących pozostałość posiadającej zapisy średniowieczne należącej do Oksywia karczmy „Na Piaskach" - zespół jest proponowany do wpisu do rejestru zabytków;

- zespół dworsko-folwarczny Nowe Obłuże, świetnie zachowany zespół dworsko-folwarczny z końca XIX w., o charakterystycznym, regularnym rozplanowaniu i jednorodnej przestrzennie zabudowie;

- zespół dworsko-folwarczny Chwarzna - zespół folwarku szlacheckiego z zespołem parkowym, pomimo postępujących w sąsiedztwie ekspansywnych procesów inwestycyjnych nadal prezentuje istotne walory przestrzenno-historyczne.

Zespoły fortyfikacyjne z lat 40. I 50. XX w.

- zespół baterii nadbrzeżnej w Redłowie,
- zespół baterii nadbrzeżnej na Oksywiu;
- zespół stanowiska dowodzenia i schronów na Kępie Redłowskiej.

Historyczne cmentarze

- Oksywie, Kępa Oksywska, ul. Ks. A. Muchowskiego - cmentarz Marynarki Wojennej RP – parafialny wojskowy,
- Oksywie, Kępa Oksywska, ul. Arciszewskich – cmentarz parafialny, przykościelny,
- Obłuże, Stare Obłuże, ul. Płk. Dąbka – nieczynny cmentarz pocholeryczny,

- Obłuże, ul. Rymarska – cmentarz parafialny, przykościelny,
- Cisowa, ul. Owsiana – cmentarz parafialny, przykościelny,
- Chylonia, ul. Św. Mikołaja – nieczynny cmentarz (dawniej parafialny),
- Leszczynki, ul. Pelplińska – cmentarz parafialny, przykościelny,
- Witomino, ul. Witomińska, – cmentarz komunalny,
- Redłowo, ul. Legionów – cmentarz wojenno-wojskowy komunalny,
- Mały Kack, ul. Kościelna – cmentarz parafialny, przykościelny,
- Orłowo, Kolibki, Al. Zwycięstwa – nieczynny cmentarz (dawniej parafialny),
- Karwiny, ul. Wielkopolska – nieczynny cmentarz (dawniej parafialny),
- Karwiny, pomiędzy ul. Kruczkowskiego a ul. Chwaszczyńską – nieczynny cmentarz pocholeryczny,
- Wielki Kack, ul. Źródło Marii – cmentarz parafialny, przykościelny,
- Dąbrowa, Góra Donas – nieczynny cmentarz poewangelicki[19].

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Rejestr zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków (art. 8 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Wpis do rejestru zabytku nieruchomego może nastąpić z urzędu bądź na wniosek właściciela zabytku lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym znajduje się zabytek nieruchomy (art. 9 ust. 1). Przedmiotowego wpisu dokonuje wojewódzki konserwator zabytków wydając decyzję administracyjną. Do rejestru może być również wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku (art. 9 ust. 2).

W zakresie wpisów do rejestru zabytków od kilku już lat realizowana jest ścisła współpraca wojewódzkiego organu ochrony zabytków z Urzędem Miasta Gdyni. W tym celu konserwator samorządowy przygotowuje dokumentacje konserwatorskie, w tym karty ewidencyjne zabytków architektury i urbanistyki - tzw. białe karty, niezbędne przy procedurze wpisu. Ponadto ustalana jest lista nowych obiektów predestynowanych do wpisu oraz prowadzone są spotkania i konsultacje informacyjne z ich właścicielami.

5.3.1. Pomnik Historii

Pomniki historii to miejsca, które ze względu na szczególną wartość i znaczenie dla kultury narodowej, z uwagi na swoją historię, klasę architektury oraz piękno otaczającego je krajobrazu, zasługują na szczególną uwagę i ochronę.

Lista Pomników Historii została zapoczątkowana w 1994 r. Obecnie liczy 60 zespołów i obiektów położonych na obszarze całego kraju.

W dniu 23 lutego 2015 r. Prezydent RP Rozporządzeniem (Dz.U. 2015, poz. 356) uznał *Gdynię – historyczny układ urbanistyczny śródmieścia* za Pomnik Historii.

[19] Na podstawie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Gdyni*, s. 30.

5.3.2. Zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków

W tabeli przedstawiono wykaz zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego położonych w granicach administracyjnych Gdyni uszeregowany wg kolejności dat wpisu - stan na dzień 31.08.2015 r.

lp.	obiekt	adres	współczesna dzielnica	wpis do rejestru zabytków	
				nr[20]	data
1.	Zespół dworsko-parkowy w Małym Kacku (patrz ryc. 1, s. 35)	ul. Folwarczna 2	Orłowo	12	11.10.1946
2.	Dom Antoniego Abrahama, ob. Muzeum Miasta Gdyni	ul. Starowiejska 30	Śródmieście	496	10.11.1969
3.	Budynek biurowy Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, później PLO	ul. 10 Lutego 24	Śródmieście	618	05.07.1972
4.	Willa "Szumka"	ul. Sienkiewicza 37	Kamienna Góra	852	22.11.1976
5.	Zajazd Adlera, ob. Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych	ul. Orłowska 8	Orłowo	933	07.12.1978
6.	Willa "Otok"	ul. Sędzickiego 24	Kamienna Góra	934	07.12.1978
7.	Dom mieszkalny "Opolanka"	ul. Piotra Skargi 9	Kamienna Góra	972	31.07.1979
8.	Osada rzemieślnicza Mały Kack (patrz ryc. 2, s. 36)	w rejonie ul. Ks. Zawackiego	Orłowo	995	10.09.1981
9.	Zespół dworsko-krajobrazowy Kolibki (patrz ryc. 3, s. 37)	al. Zwycięstwa 291	Orłowo	1004	11.05.1982
10.	Zespół ruralistyczno-kuracyjny Orłowo (patrz ryc. 4, s. 38)	w rejonie ul. Orłowskiej	Orłowo	1005	11.05.1982
11.	Willa "Weneda"	ul. Przebendowskich 1	Orłowo	1007	15.02.1982
12.	Willa dwurodzinna	ul. Korzeniowskiego 25/25a	Kamienna Góra	1021	30.03.1983
13.	Kamienica Orłowskich	ul. Świętojańska 68	Śródmieście	1022	30.03.1983
14.	Kamienica A. Jurkowskiego	Skwer Kościuszki 16	Śródmieście	1028	30.06.1983
15.	Willa "Sadyba"	ul. Sieroszewskiego 8	Kamienna Góra	1030	01.08.1983
16.	Willa "Sokola"	ul. Sieroszewskiego 7	Kamienna Góra	1031	01.08.1983
17.	Willa modernistyczna	ul. Sieroszewskiego 1a	Kamienna Góra	1032	01.08.1983
18.	Dom mieszkalny Funduszu Emerytalnego BGK	ul. 3 Maja 27/31 / Batorego 26	Śródmieście	1036	21.10.1983
19.	Pensjonat "Gryf"	ul. Przemysława 6	Orłowo	1037	21.10.1983
20.	Willa "Szczęść Boże"	ul. I Armii Wojska Polskiego 6	Kamienna Góra	1038	30.10.1983
21.	Willa	ul. Tetmajera 1	Wzgórze Św. Maksymiliana	1041	30.11.1983
22.	Zespół Hali Targowej (patrz ryc. 5, s. 39)	ul. Wójta Radtkego 38	Śródmieście	1044	15.12.1983
23.	Kościół parafialny p.w. NMP Królowej Polski	ul. Świętojańska / Armii Krajowej	Śródmieście	1049	25.01.1984
24.	Willa "Orla"	ul. Kasprowicza 2	Kamienna Góra	1051	20.03.1984
25.	Budynek firmy POLSKAROB	ul. Korzeniowskiego 8/10	Kamienna Góra	1052	15.05.1984
26.	Budynek Banku Polskiego	ul. 3 Maja 25/10 Lutego	Śródmieście	1061	11.07.1984
27.	Dom Kuracyjny	ul. Orłowska 2	Orłowo	1064	18.09.1984
28.	Willa "Zosieńka"	ul. Sędzickiego 22	Kamienna Góra	1071	04.12.1984
29.	Zespół urbanistyczny Kamiennej Góry (patrz ryc. 6, s. 40)	Pomiędzy ul. Słowackiego a Bulwarem Nadmorskim	Kamienna Góra	1083	08.02.1985

[20] Od dnia 20 marca 2006 r. obowiązuje nowa księga rejestru zabytków województwa pomorskiego. W związku z powyższym w przedstawionym wykazie zabytków wpisanych do rejestru zabytków woj. pomorskiego podano obowiązujące numery z aktualnej księgi rejestru.

30.	Zespół dworski w Gdyni -Chyloni (patrz ryc. 7, s. 41)	ul. Chylońska 112a	Chylonia	1141	20.01.1987
31.	Zespół ruralistyczny dawnej wsi Oksywie (patrz ryc. 8, s. 42)	w rejonie ul. Muchowskiego	Oksywie	1196	16.02.1987
32.	Willa "Poznanianka"	ul. Sędzickiego 16	Kamienna Góra	1143	03.03.1987
33.	Dom Żeglarza Polskiego, ob. Akademia Morska (patrz ryc. 9, s. 43)	al. Zjednoczenia 3	Śródmieście	1150	23.03.1987
34.	Zespół budynków dawnej Szkoły Morskiej	ul. Morska 83	Grabówek	1153	25.03.1987
35.	Willa modernistyczna	ul. Inżynierska 111	Orłowo	1154	25.03.1987
36.	Dom Marynarza Szwedzkiego	ul. Jana z Kolna 25	Śródmieście	1155	25.03.1987
37.	Kamienica Hundsdorffów	ul. Starowiejska 7 / ul. Abrahama 2	Śródmieście	1160	30.04.1987
38.	Dawna szkoła elementarna, ob. Szkoła Podstawowa nr 10	ul. Lubawska 4	Chylonia	1164	30.04.1987
39.	Kamienica Krenskich	ul. Świętojańska 55 / ul. Żwirki i Wigury 4	Śródmieście	1161	30.04.1987
40.	Zespół ruralistyczny dawnej wsi Wielki Kack (patrz ryc. 10, s. 44)	w rejonie ul. Źródło Marii	Wielki Kack	1195	27.11.1987
41.	Budynek Sądu Rejonowego	Pl. Konstytucji 3 Maja 5	Śródmieście	1258	28.09.1988
42.	Klasztor Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia Św. Wincentego a Paulo	ul. Starowiejska 2	Śródmieście	1300	28.12.1989
43.	Elewator zbożowy w porcie	Nabrzeże Indyjskie, ul. Indyjska 1	Śródmieście	1306	6.04.1990
44.	Dworzec Morski	ul. Polska	Śródmieście	1307	24.04.1990
45.	Magazyn długoterminowy "H" w porcie	ul. Polska 17	Śródmieście	1311	7.05.1990
46.	Chłodnia w porcie	ul. Polska 20	Śródmieście	1319	20.08.1990
47.	Dom mieszkalny	ul. Starowiejska 10 a	Śródmieście	1535	10.04.1995
48.	Hotel "Bristol"	ul. Starowiejska 1	Śródmieście	1597	29.04.1996
49.	Kościół p.w. Św. Michała Archanioła z przyległym cmentarzem	ul. Arciszewskich 2	Oksywie	1605	16.08.1996
50.	Dom wójta Jana Radtkego	ul. 10 Lutego 2	Śródmieście	1610	29.11.1996
51.	Kamienica Pręczkowskich z kinem „Polonia”	Skwer Kościuszki 10/12	Śródmieście	1617	19.12.1996
52.	Dawny Hotel "Polska Riviera"	ul. Zawiszy Czarnego 1	Kamienna Góra	1688	19.01.1999
53.	Kamienica Emilii Wojewskiej	ul. Portowa 4	Śródmieście	1752	20.12.2004
54.	Dom mieszkalny	Plac Kaszubski 7a/b	Śródmieście	1768	27.12.2005
55.	Dawny gmach Biura Budowy Portu, ob. budynek mieszkalno-biurowy	ul. Waszyngtona 38	Śródmieście	1769	20.01.2006
56.	Dawny dom podoficerski Funduszu Kwaterunku Wojskowego, ob. wielorodzinny dom mieszkalny	ul. Morska 67	Grabówek	1771	1.03.2006
57.	Kamienica	ul. Świętojańska 122	Śródmieście	1782	29.03.2006
58.	Dom mieszkalny	Aleja Zwycięstwa 192/ 192a	Orłowo	1794	12.12.2006
59.	Zespół urbanistyczny śródmieścia (patrz ryc. 11, s. 45)	ul. Świętojańska – 10 Lutego – Starowiejska – Plac Kaszubski	Śródmieście	1815	21.09.2007
60.	Kościół parafialny p.w. Św. Mikołaja	ul. Św. Mikołaja 1	Chylonia	1823	9.05.2008
61.	Zespół dworca kolejowego w Gdyni (patrz ryc. 12, s. 46)	Plac Konstytucji 1	Śródmieście	1834	11.08.2008
62.	Budynek mieszkalny wraz z budynkiem gospodarczym	ul. Cumowników 21 /Aleja Zwycięstwa 205 A	Orłowo	1836	25.08.2008
63.	Kamienica I. Reicha i W. Birnbauma	ul. Abrahama 28	Śródmieście	1845	12.03.2009

64.	Dom czynszowy Antoniego i Bronisławy Konopków	ul. Słupecka 9	Działki Leśne	1856	16.10.2009
65.	Zespół Dowództwa Floty i Centrum Wyszkolenia Specjalistów Floty Marynarki Wojennej RP w Gdyni -Oksywiu, obiekty Oficerskiej Szkoły Marynarki Wojennej oraz Gmach Szpitala Morskiego (patrz ryc. 13, s. 47)	Rondo Bitwy Pod Oliwą 1; ul. Arciszewskich 25, 26, 27, 29, 30; ul. Śmidowicza 69, 71 B; ul. Grudzińskiego 4, 8	Oksywie	1859	22.02.2010
66.	Zespół Łuszczarni Ryżu (patrz ryc. 14, s. 48)	ul. Indyjska 7 / Celna 2	Śródmieście	1805	11.03.2010
67.	Willa wraz z częścią działki stanowiącej otoczenie willi	ul. Śląska 20	Działki Leśne	1858	27.05.2010
68.	Budynek mieszkalny wraz z działką	ul. Świętego Mikołaja 9	Chylonia	1875	7.03.2011
68.	Budynek siedziba gdyńskiego Ogniska ZMCh „Polska YMCA”	ul. Żeromskiego 26	Śródmieście	1911	25.02.2015

Poniżej przedstawiono zestawienie fotografii ww. obszarów i obiektów wpisanych do rejestru zabytków obrazujących ich stan zachowania. Zdjęcia pochodzą z zasobów Biura Miejskiego Konserwatora Zabytków Gdyni oraz autora niniejszego opracowania.

1. Zespół dworsko-parkowy w Małym Kacku

2. Dom Antoniego Abrahama

3. Budynek biurowy d. Zakładu Ubezpieczeń Społecznych, obecnie Urząd Miasta Gdyni

4. Willa „Szumka”

5. Zajazd Adlera w Orłowie		6. Willa „Otok”
7. Dom mieszkalny „Opolanka”		8. Osada rzemieślnicza Mały Kack
9. Zespół dworsko-krajobrazowy Kolibki		10. Zespół ruralistyczno-kuracyjny Orłowo

11. Willa „Weneda”		12. Willa dwurodzinna, Kamienna Góra
13. Kamienica Orłowskich		14. Kamienica A. Jurkowskiego
15. Willa „Sadyba”		16. Willa „Sokola”

17. Willa modernistyczna, Kamienna Góra		18. Dom mieszkalny Funduszu Emerytalnego BGK
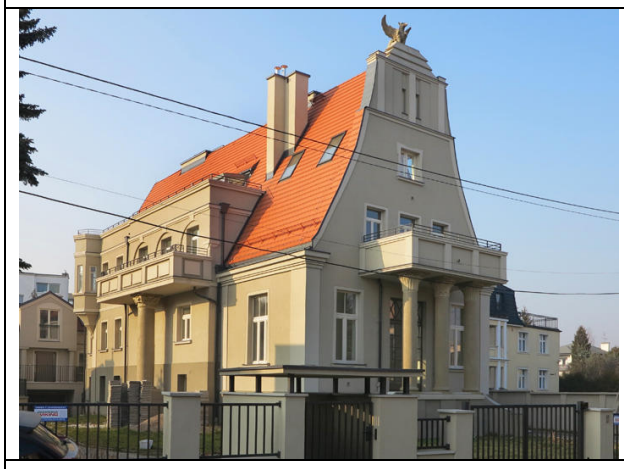		
19. Pensjonat „Gryf”		20. Willa „Szczęść Boże”
21. Willa, Wzgórze św. Maksymiliana		22. Zespół Hali Targowej

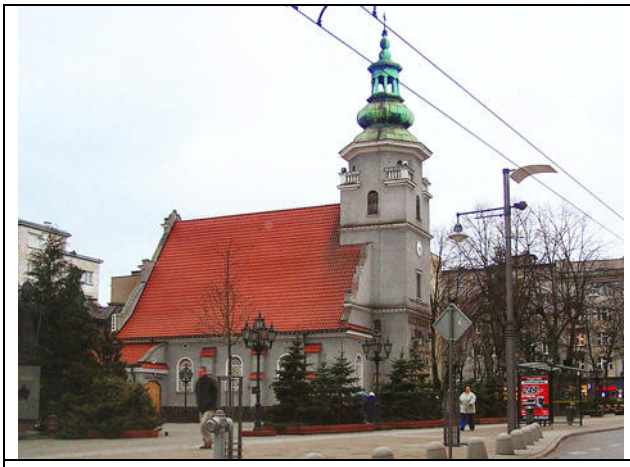		
23. Kościół NMP Królowej Polski		24. Willa „Orla”
25. Budynek firmy POLSKAROB		26. Budynek Banku Polskiego
27. Dom kuracyjny w Orłowie		28. Willa „Zosieńka”

29. Zespół urbanistyczny Kamiennej Góry		30. Willa dyrektora gazowni w Chyloni
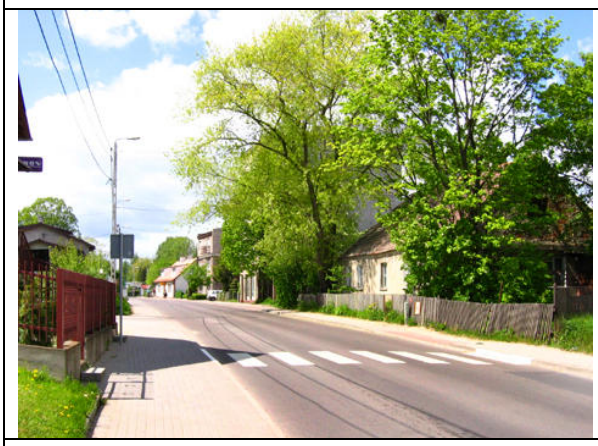		
31. Zespół ruralistyczny dawnej wsi Oksywie		32. Willa „Poznanianka”
33. Dom Żeglarza Polskiego		34. Zespół budynków dawnej Szkoły Morskiej

35. Willa modernistyczna w Orłowie		36. Dom Marynarza Szwedzkiego
37. Kamienica Hundsdorffów		38. Dawna szkoła elementarna w Chyloni
39. Kamienica Krenskich		40. Zespół ruralistyczny dawnej wsi Wielki Kack

41. Budynek Sądu Rejonowego		42. Klasztor Zgromadzenia Sióstr Miłosierdzia św. Wincentego a Paulo
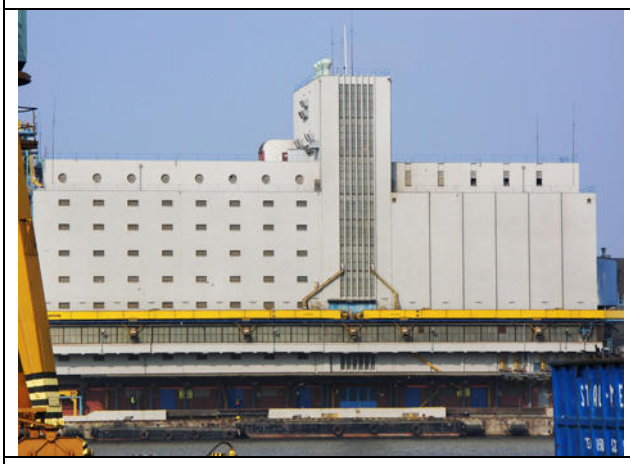		
43. Elewator zbożowy w porcie		44. Dworzec Morski
45. Magazyn długoterminowy „H” w porcie		46. Chłodnia w porcie

47. Dom Schroedera		48. Hotel „Bristol”
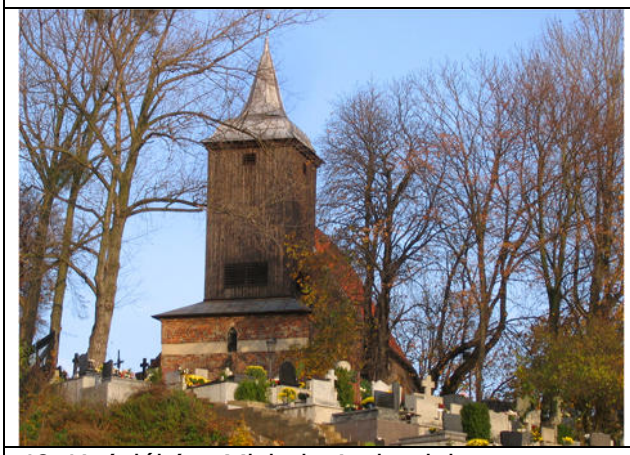		
49. Kościół św. Michała Archanioła z cmentarzem w Oksywiu		50. Dom wójta Jana Radtkego
51. Kamienica Pręczkowskich z kinem Polonia		52. Hotel „Polska Riwiera”

53. Kamienica Emilii Wojewskiej

54. Dom wiejski przy Placu Kaszubskim

55. Gmach Biura Budowy Portu

56. Dom podoficerski Funduszu Kwaterunku Wojskowego

57. Kamienica A. Ogończyka-Blocha i L. Mazalona

58. Dom mieszkalny w Orłowie

59. Zespół urbanistyczny śródmieścia		60. Kościół św. Mikołaja w Chyloni
61. Zespół dworca kolejowego		62. Dom w Orłowie
63. Kamienica I. Reicha i W. Birnbauma		64. Dom czynszowy Konopków

65. Zespół Dowództwa Floty i Centrum Wyszkolenia Specjalistów Floty Marynarki Wojennej RP w Gdyni -Oksywiu, obiekty Oficerskiej Szkoły Marynarki Wojennej oraz Gmach Szpitala Morskiego		66. Zespół Łuszczarni Ryżu w porcie
67. Willa w dzielnicy Działki Leśne		68. Budynek mieszkalny w Chyloni
69. Budynek siedziba gdyńskiego Ogniska ZMCh „Polska YMCA”		

Poniżej przedstawiono mapki zespołów wpisanych do rejestru zabytków z uwidocznionymi granicami tych obszarów wraz ze strefami ochrony.

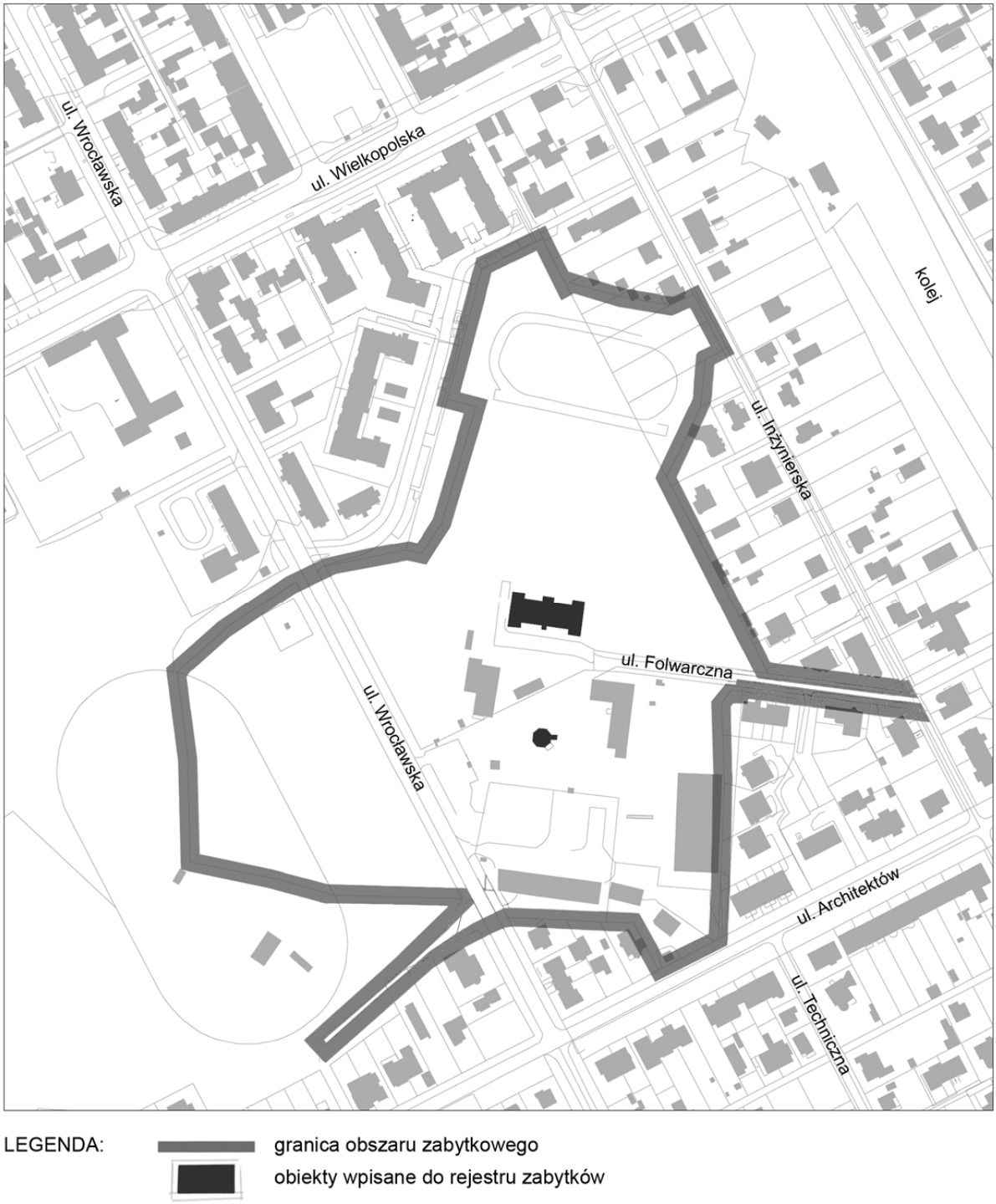

Ryc. 1. Zespół pałacowo-parkowy w Małym Kacku - wpisany do rejestru zabytków 11 października 1946 r. pod numerem 12.

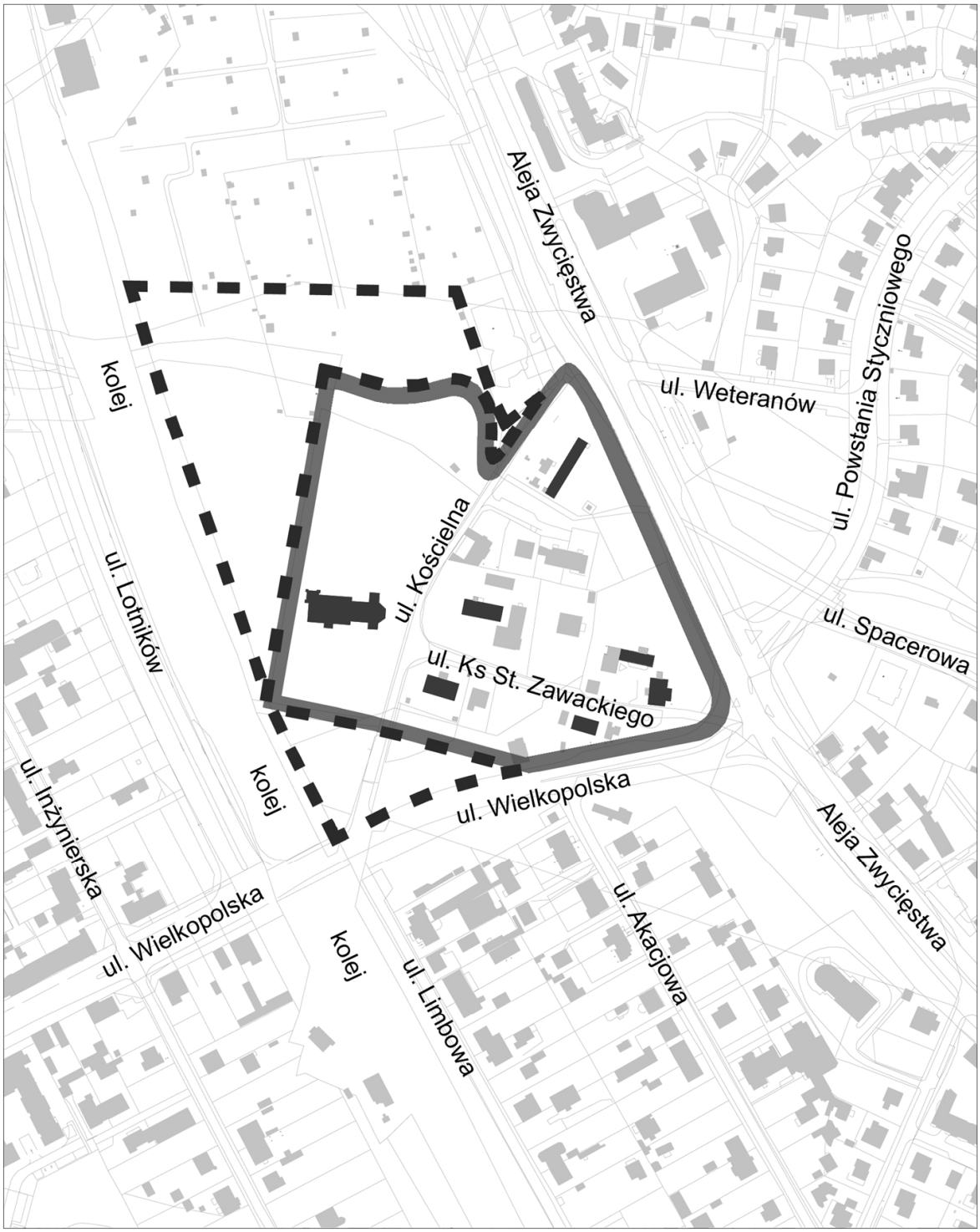

LEGENDA:
granica obszaru zabytkowego
granica strefy ochrony ekspozycji

Ryc. 2. Osada rzemieślnicza w Małym Kacku - wpisana do rejestru zabytków 10 września 1981 r. pod numerem 995.

LEGENDA: granica obszaru zabytkowego; granica strefy ochrony archeologicznej; granica strefy ochrony ekspozycji; granica strefy ochrony krajobrazu (część pn. - patrz mapa zespołu ruralistyczno-kuracyjnego Orłowo)

Ryc. 3. Zespół dworsko-krajobrazowy Kolibki - wpisany do rejestru zabytków 11 maja 1982 r. pod numerem 1004.

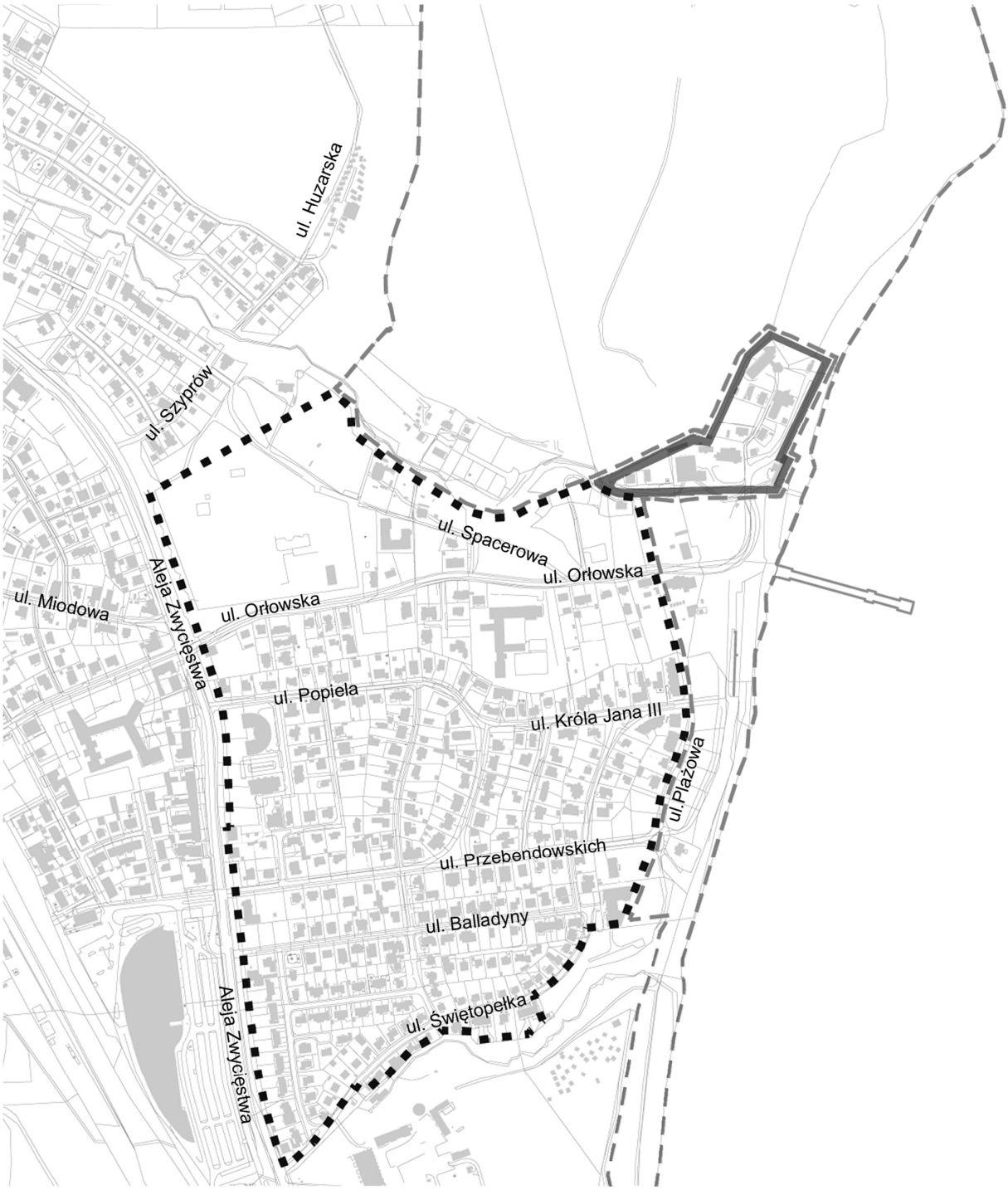

LEGENDA:
- granica obszaru zabytkowego
- granica strefy ochrony ekspozycji
- granica strefy ochrony krajobrazu

Ryc. 4. Zespół ruralistyczno-kuracyjny Orłowo - wpisany do rejestru zabytków 11 maja 1982 r. pod numerem 1005.

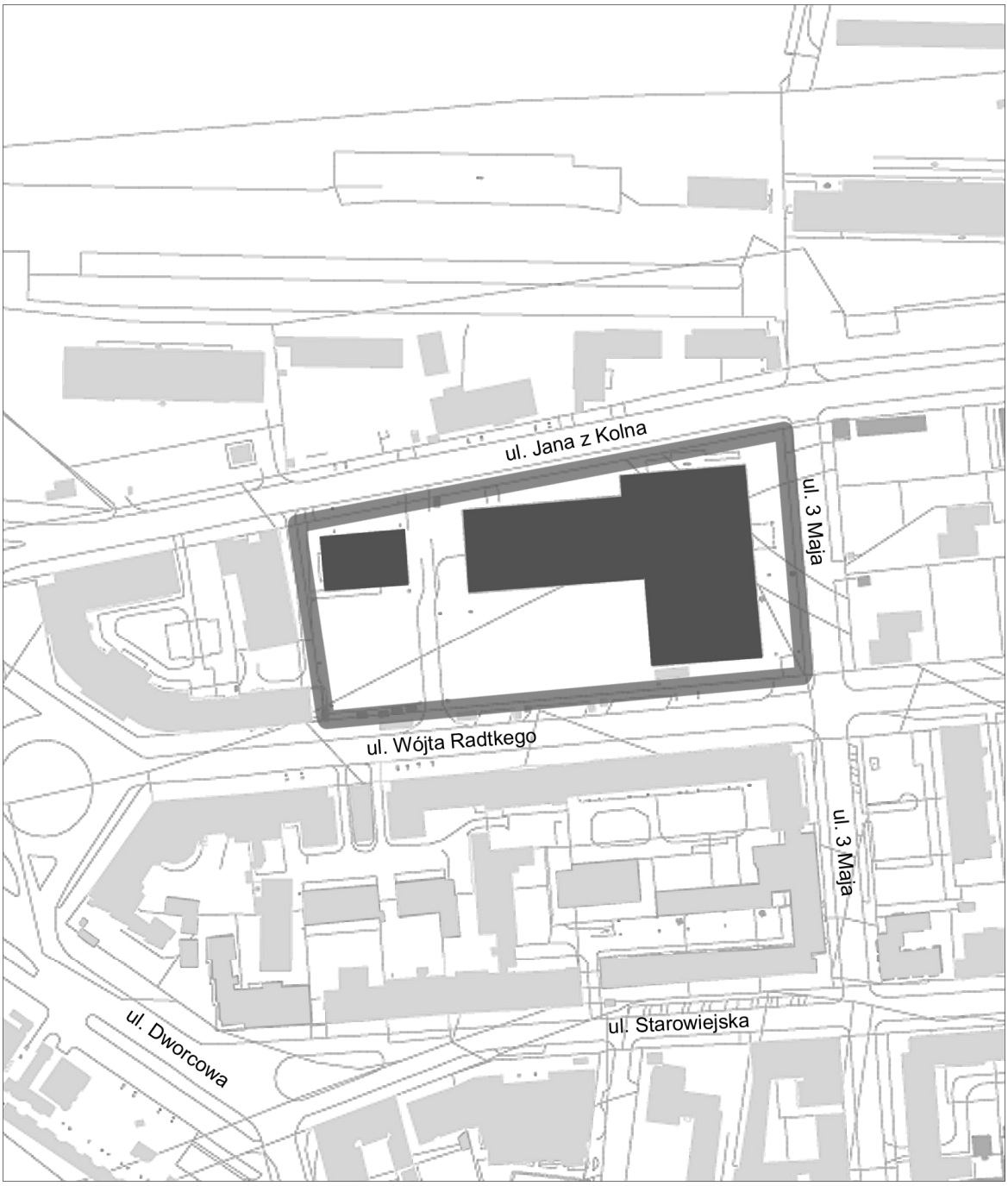

LEGENDA:
granica obszaru zabytkowego
obiekty wpisane do rejestru zabytków

Ryc. 5. Zespół Hali Targowej - wpisany do rejestru zabytków 15 grudnia 1983 r. pod numerem 1044.

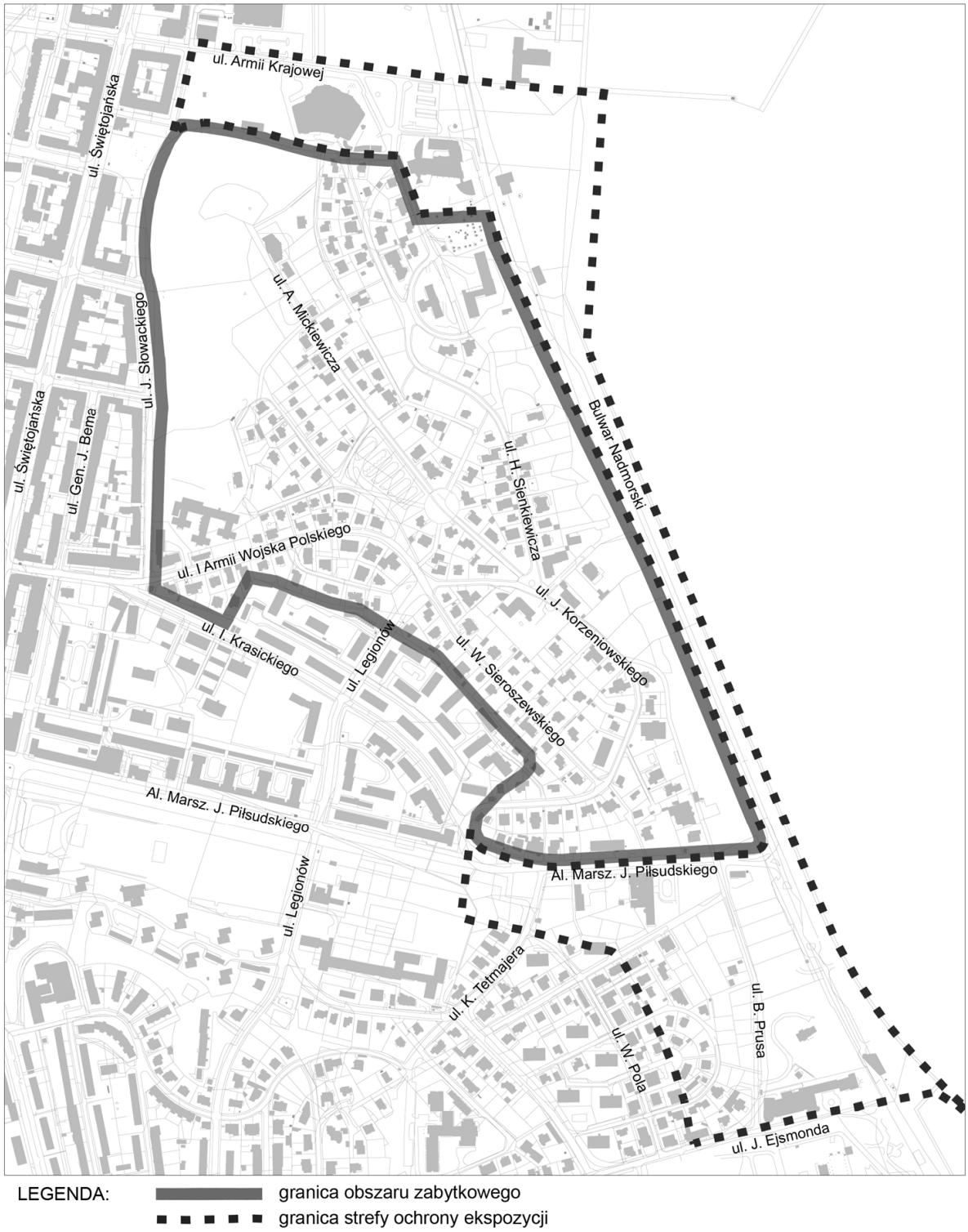

Ryc. 6. Układ urbanistyczny Kamiennej Góry - wpisany do rejestru zabytków 8 lutego 1985 r. pod numerem 1083.

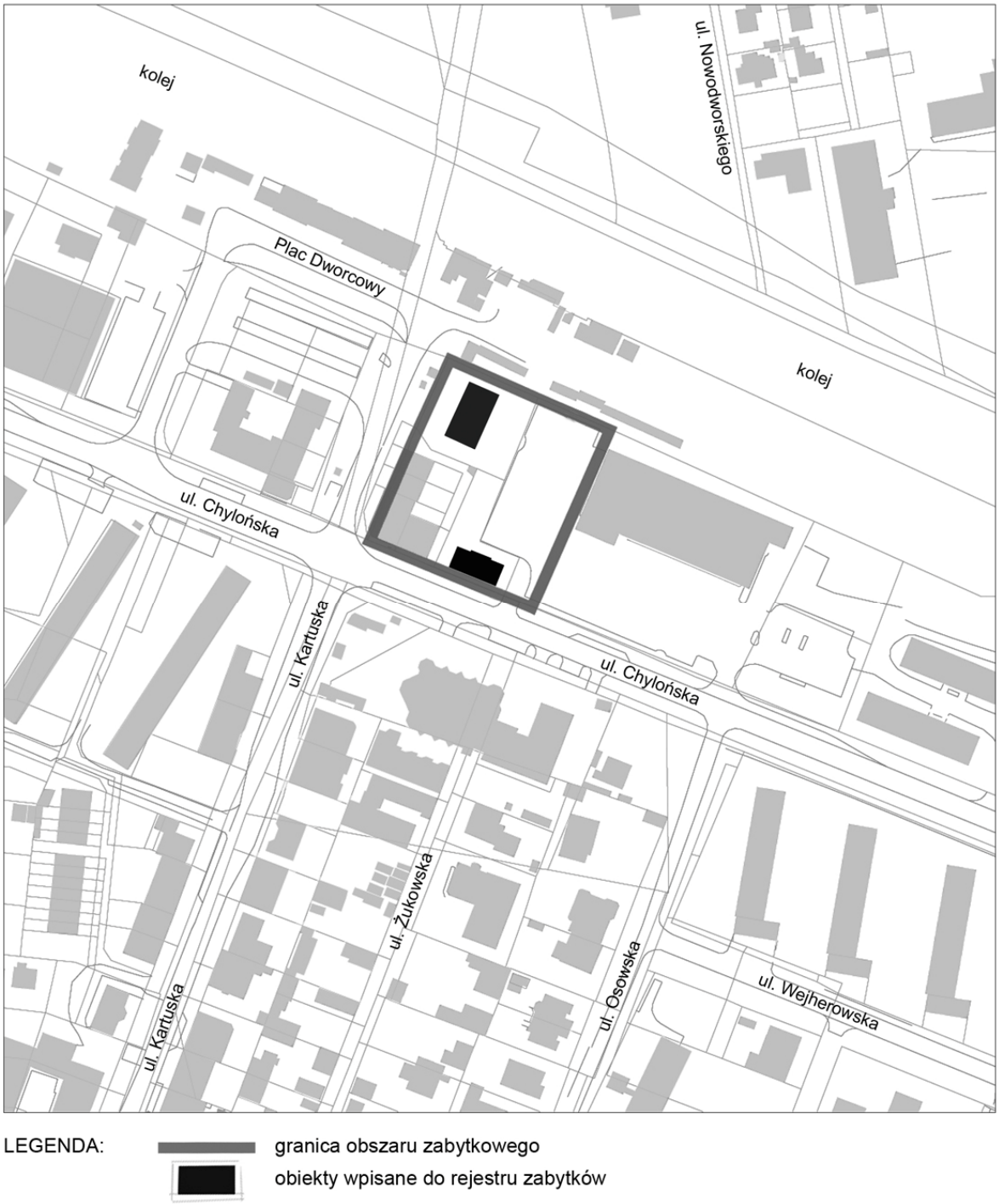

Ryc. 7. Zespół dworski w Gdyni-Chyloni - wpisany do rejestru zabytków 20 stycznia 1987 r. pod numerem 1141.

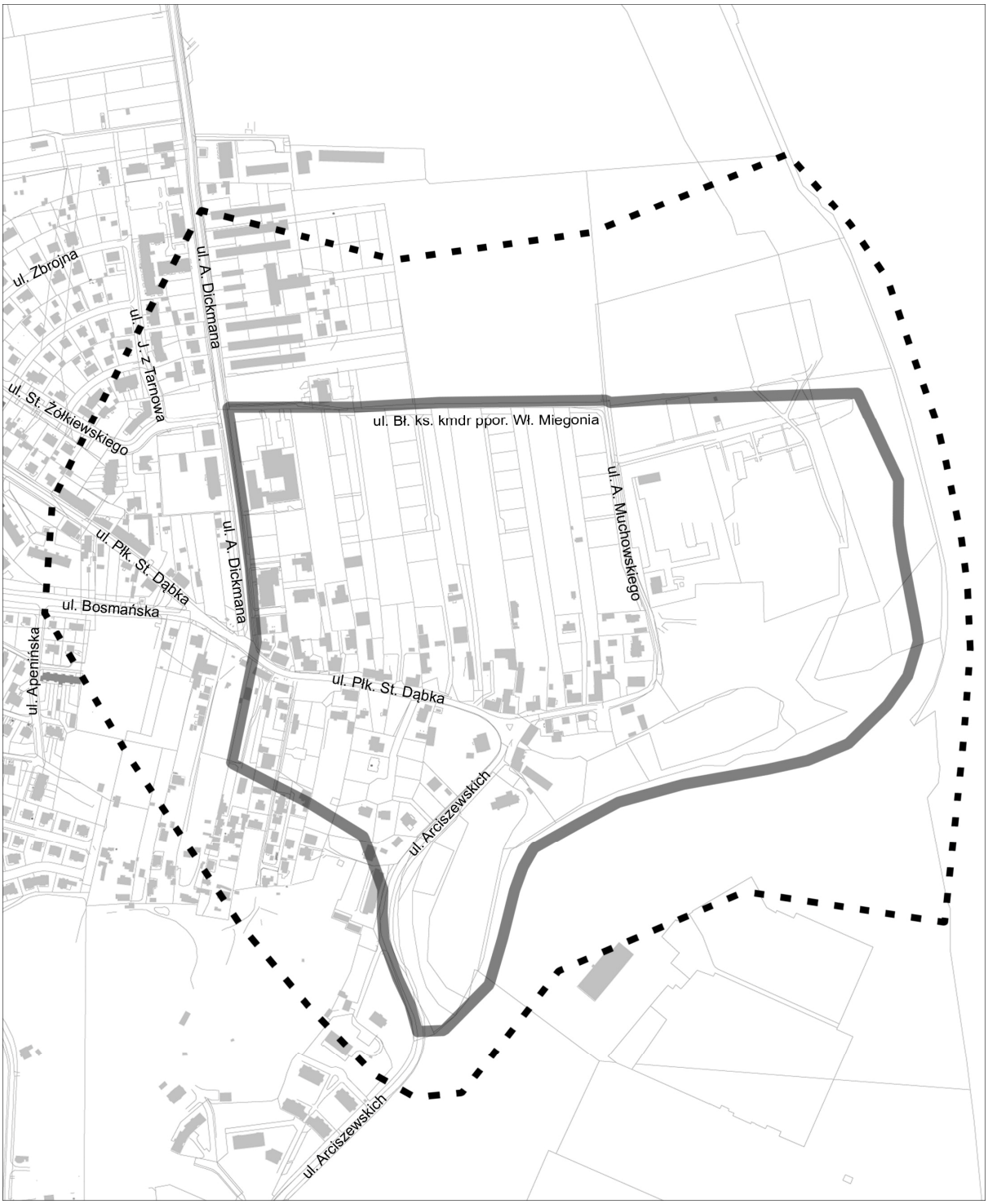

Ryc. 8. Zespół ruralistyczny dawnej wsi Oksywie - wpisany do rejestru zabytków 16 lutego 1987 r. pod numerem 1196.

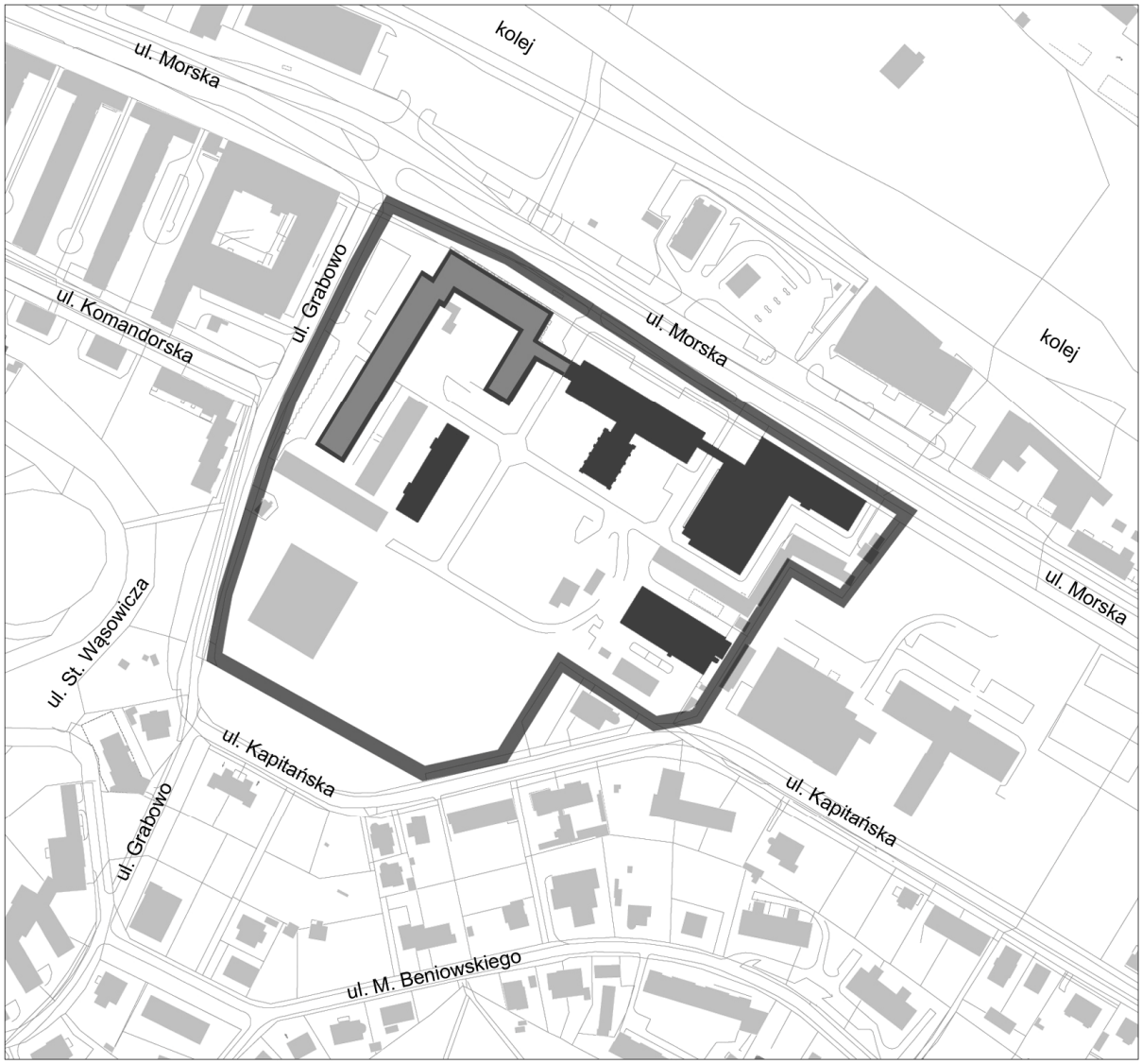

LEGENDA:

- granica obszaru zabytkowego
- obiekty wpisane do rejestru zabytków
- obiekty o wartościach zabytkowych

Ryc. 9. Zespół budynków dawnej Szkoły Morskiej w Gdyni - wpisany do rejestru zabytków 25 marca 1987 r. pod numerem 1153.

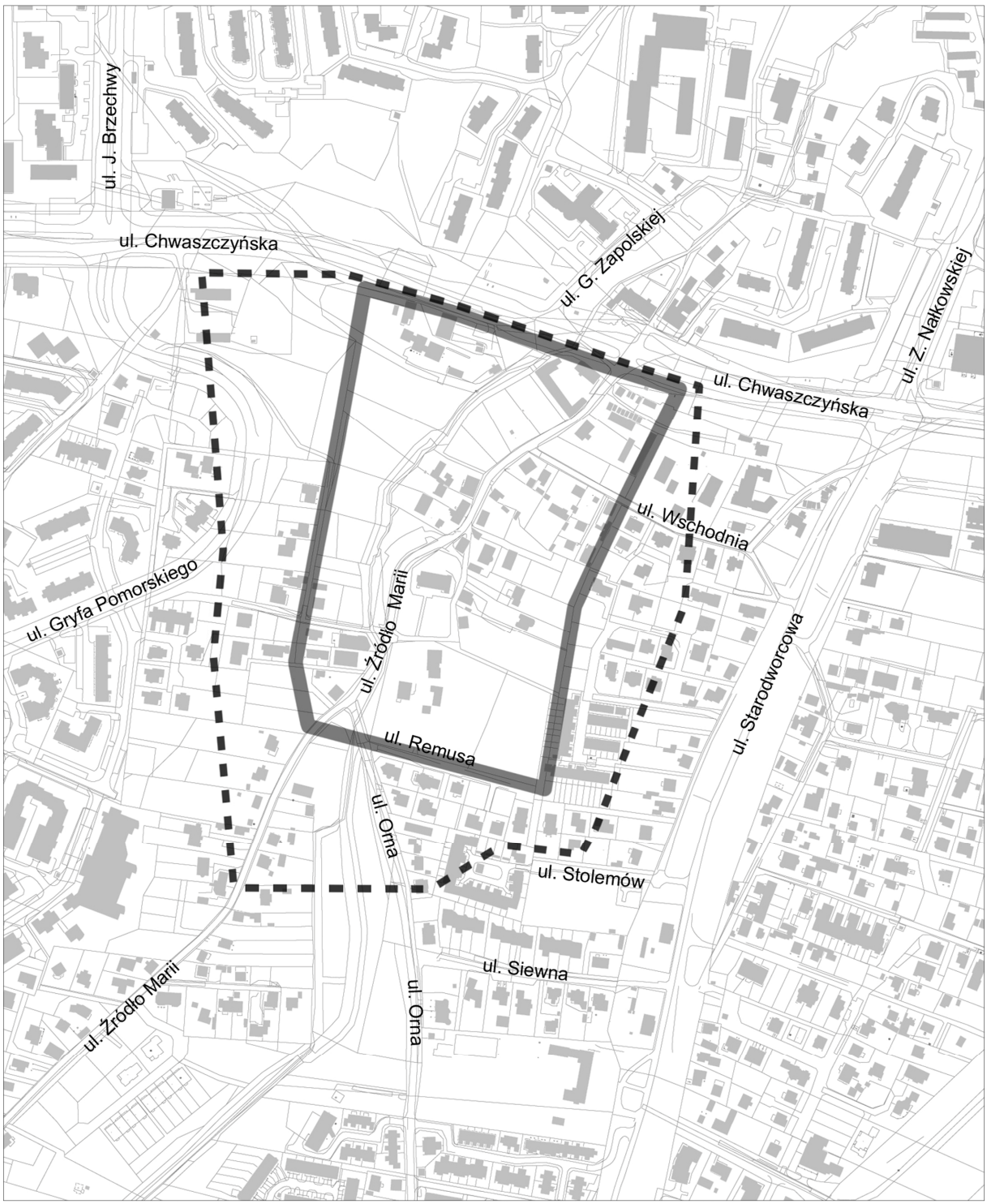

LEGENDA: granica obszaru zabytkowego
granica strefy ochrony ekspozycji

Ryc. 10. Układ ruralistyczny dawnej wsi Wielki Kack - wpisany do rejestru zabytków 27 listopada 1987 r. pod numerem 1195.

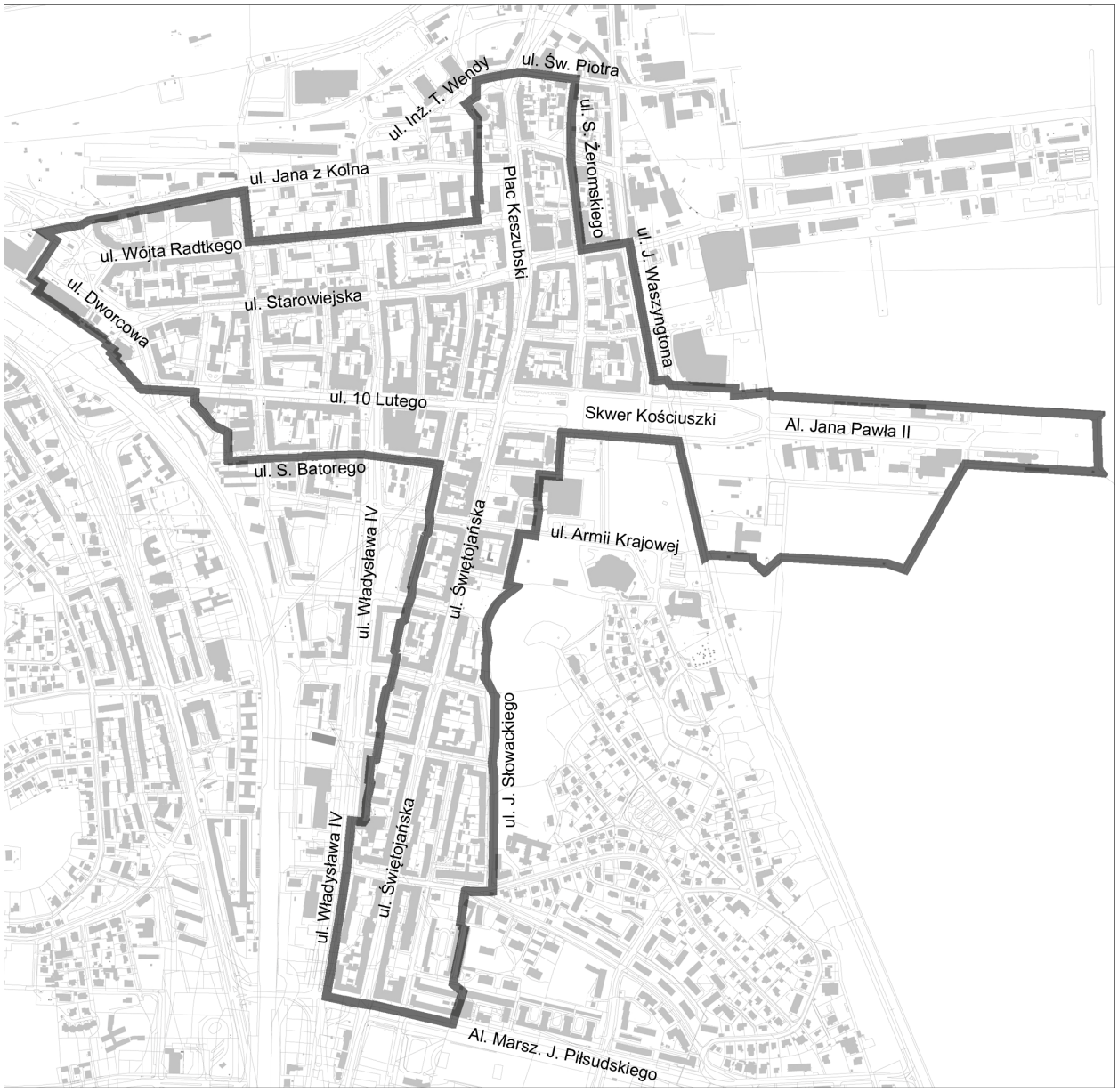

LEGENDA: granica obszaru zabytkowego

Ryc. 11. Zespół urbanistyczny śródmieścia - wpisany do rejestru zabytków 21 września 2007 r. pod numerem 1815.

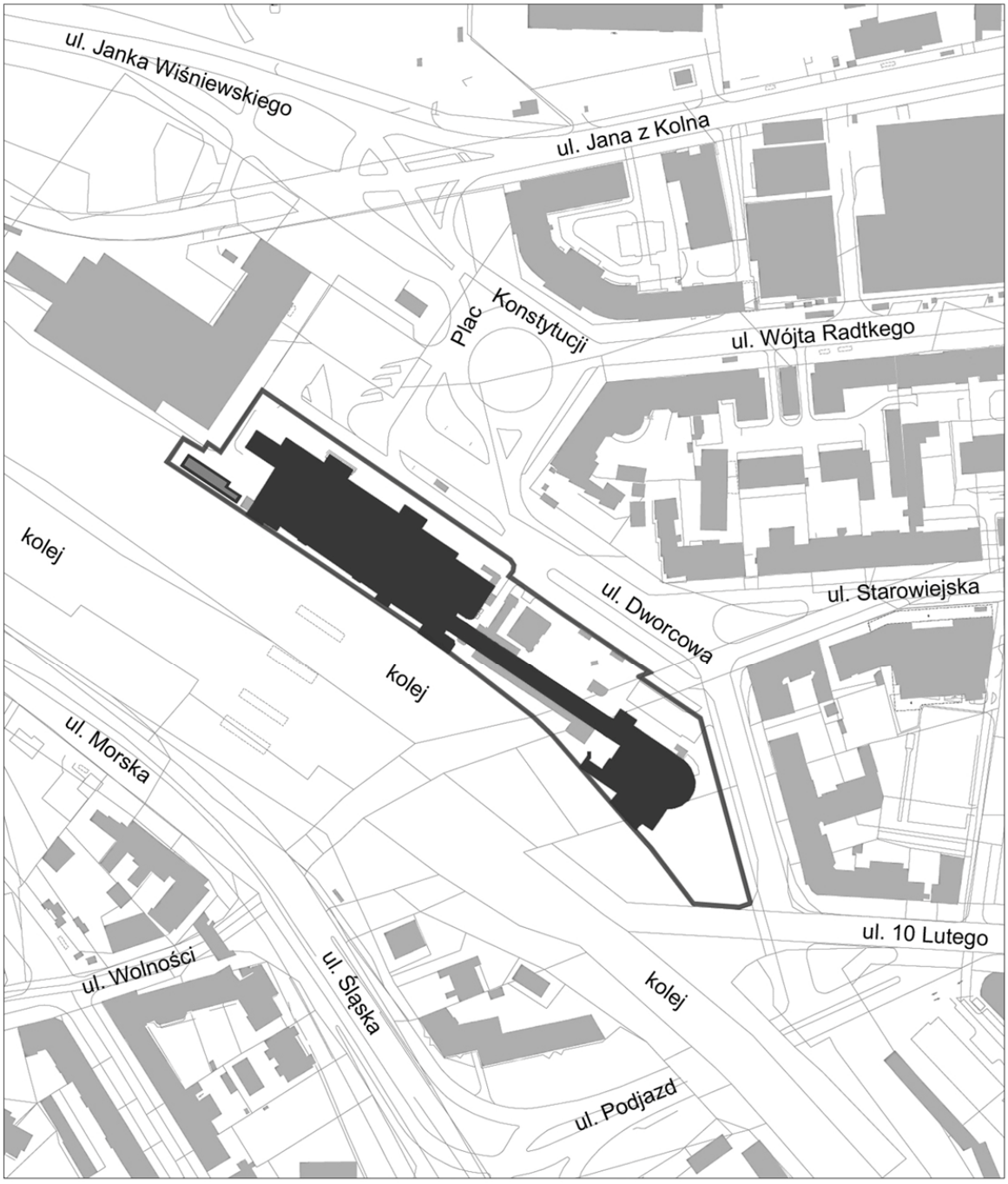

LEGENDA:

- granica obszaru zabytkowego
- obiekty wpisane do rejestru zabytków
- obiekty o wartościach zabytkowych

Ryc. 12. Zespół dworca kolejowego - wpisany do rejestru zabytków 11 sierpnia 2008 r. pod numerem 1834.

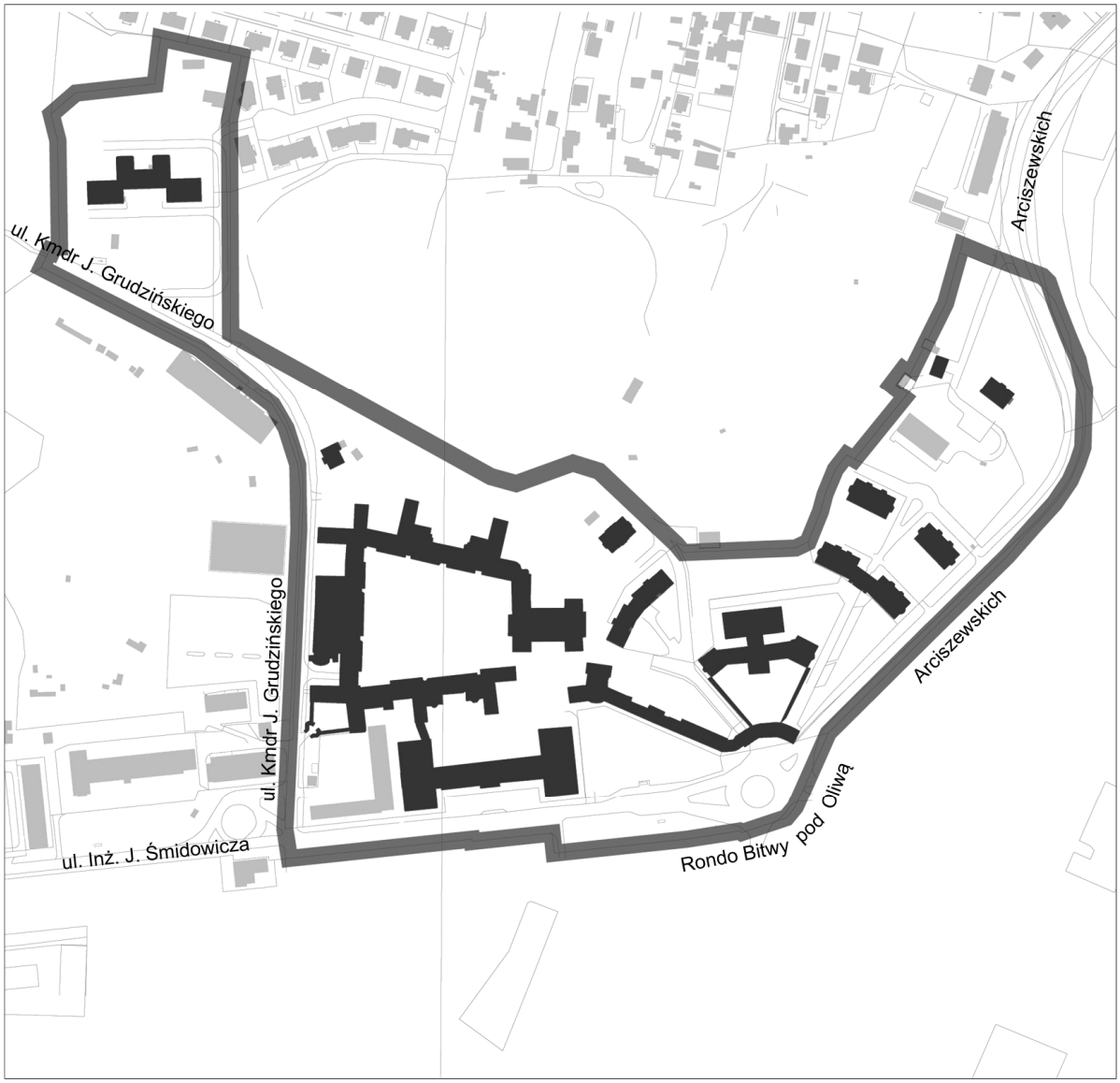

LEGENDA:

granica obszaru zabytkowego

obiekty wpisane do rejestru zabytków

Ryc. 13. Zespół Dowództwa Floty i Centrum Wyszkolenia Specjalistów Floty Marynarki Wojennej RP w Gdyni -Oksywiu, obiekty Oficerskiej Szkoły Marynarki Wojennej oraz Gmach Szpitala Morskiego - wpisane do rejestru zabytków 22 lutego 2010 r. pod numerem 1859.

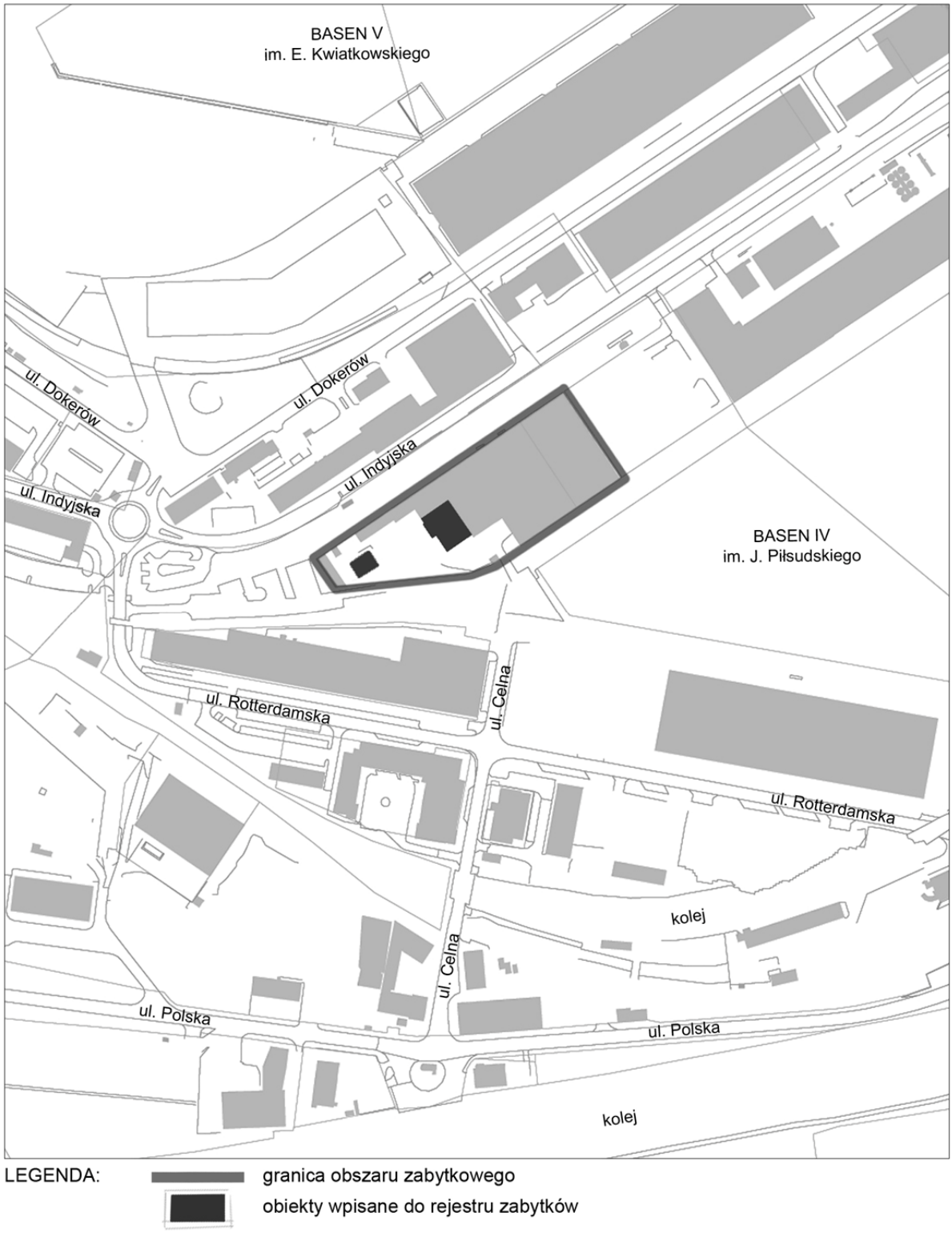

Ryc. 14. Zespół łuszczarni ryżu - wpisany do rejestru zabytków 11 marca 2010 r. pod numerem 1805.

Poniżej przedstawiono rysunek zbiorczy obrazujący ochronę dziedzictwa kulturowego na terenie Gdyni z oznaczonymi m.in.: obiektami i obszarami wpisanymi do rejestru zabytków, strefami ochrony konserwatorskiej I, II i III, ekspozycji, krajobrazu i ochrony archeologicznej[21].

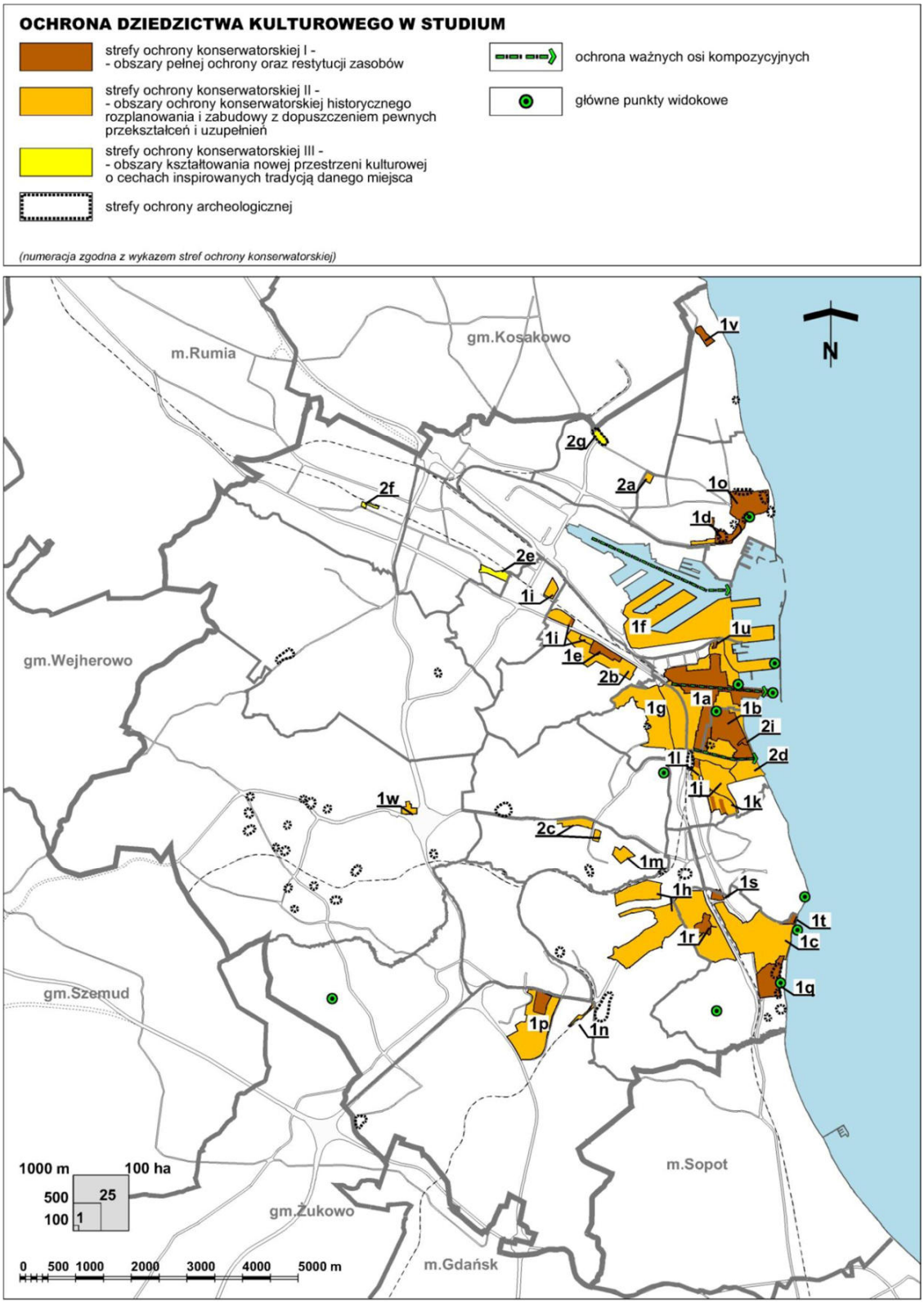

[21] *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Gdyni, Kierunki zagospodarowania przestrzennego – rys.: Ochrona dziedzictwa kulturowego w studium,* s. 74, oprac. Biuro Planowania Przestrzennego Miasta Gdyni.

5.3.3. Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

W tabeli przedstawiono wykaz zabytków ruchomych wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego położonych w granicach administracyjnych Gdyni uszeregowany wg kolejności dat wpisu oraz po scaleniu decyzji - stan na dzień 31.08.2015 r.

lp.	obiekt	miejsce przechowywania zabytku	wpis do rejestru zabytków	
			nr	data
1.	Kielich mszalny	Salon antykwaryczny	22	02.05.1970
2.	Krucyfiks z kości słoniowej	Salon antykwaryczny	23	29.09.1971
3.	Obraz Juliusza Kossaka: "Studium krajobrazu po zachodzie słońca"	Mieszkanie prywatne	127	09.03.1973
4.	Obraz: "Pejzaż z Jeziorem Bodeńskim"	Mieszkanie prywatne	182	25.02.1981
5.	Wyposażenie kościoła	Kościół parafialny pw. Matki Boskiej Bolesnej w Orłowie, ul. Ks. S. Zawackiego 4	203	12.02.1987
7.	Pomnik - Krzyż Rybacki im. Tadeusza Wendy	Ul. Jerzego Waszyngtona / w granicach działki nr 86/1	299	07.03.2006
6.	Wyposażenie kościoła	Kościół parafialny pw. Św. Mikołaja w Chyloni, ul. Św. Mikołaja 1,	214	27.10.2006

5.3.4. Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

W tabeli przedstawiono wykaz zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków województwa pomorskiego położonych w granicach administracyjnych Gdyni uszeregowany wg kolejności dat wpisu - stan na dzień 31.08.2015 r.

lp.	rodzaj stanowiska	chronologia	lokalizacja	wpis do rejestru zabytków	
				nr	data
1.	Cmentarzysko płaskie	Wczesna epoka żelaza	Witomino - Radiostacja	271/Archeol.	29.11.1975
2.	Cmentarzysko płaskie	Wczesna epoka żelaza	Chwarzno - Wiczlino	415/Archeol	30.09.1986

5.4. Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Ewidencję zabytków stanowią:

1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru zabytków,
2) zabytki nieruchome nie wpisane do rejestru zabytków,
3) parki kulturowe.

Ewidencję zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi wojewódzki konserwator zabytków w formie kart ewidencyjnych (art. 22 ust. 2 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami), zaś ewidencję z terenu gmin prowadzi wójt (burmistrz, prezydent miasta) w formie zbioru kart adresowych zabytków, objętych wojewódzką ewidencją zabytków (art. 22 ust. 4).

Obok zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru i ich otoczenia oraz parków kulturowych ochronę zabytków objętych gminną ewidencją uwzględnia się w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (art.19 ust. 1).

Ewidencja zabytków jest podstawą dla sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy (art. 21). Rozpoznanie zasobów, stanu zachowania obiektów zabytków pozwala na wskazanie zagrożeń oraz sposobów reagowania w celu ochrony i powstrzymania degradacji zewidencjonowanych zabytków oraz ich

otoczenia. Dlatego obiekty te ujęte zostają w programach opieki oraz wskazane są do ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Jeżeli gmina posiada gminny program opieki nad zabytkami ustalenia tego programu uwzględnia się zarówno w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy, jak i w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (art. 19 ust. 2).

5.4.1. Obiekty nieruchome

Gminna Ewidencja Zabytków Gdyni została przyjęta w Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Gdyni na lata 2011-2014 i wówczas wynosiła 1756 pozycji. W tym okresie Wojewódzki Konserwator Zabytków zaktualizował wojewódzką ewidencję zabytków, co stało się podstawą do przeprowadzenia aktualizacji ewidencji gminnej. Formalnie przyjęcie zaktualizowanego wykazu nastąpi w drodze zarządzenia Prezydenta Miasta Gdyni.

5.4.2 Obiekty archeologiczne

Poniżej przedstawiono wykaz objętych ochroną stanowisk archeologicznych położonych w granicach administracyjnych Gdyni - stan sierpień 2015 r.[22]

lp	rodzaj stanowiska	chronologia	lokalizacja
1.	grodzisko	wczesne średniowiecze	Babie Doły
2.	grodzisko	wczesne średniowiecze	Oksywie
3.	osada otwarta	wczesne średniowiecze	Oksywie
4.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Oksywie
5.	cmentarzysko płaskie	młodszy okres przedrzymski i okres wpływów rzymskich	Oksywie
6.	osada otwarta	okres wczesne i późnośredniowieczny	Obłuże
7.	punkt osadnictwa	młodsza epoka kamienia	Działki Leśne
8.	punkt osadnictwa	młodsza epoka kamienia	Pustki Cisowskie - Demptowo
9.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Kamienna Góra
10.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Wzgórze Św. Maksymiliana
11.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Redłowo
12.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Redłowo
13.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Witomino - Leśniczówka
14.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Witomino - Leśniczówka
15.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Witomino - Radiostacja
16.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Karwiny
17.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Karwiny
18.	osada otwarta	wczesne średniowiecze	Wielki Kack
19.	osada otwarta	wczesne średniowiecze	Orłowo
20.	grodzisko(?)	wczesne średniowiecze	Orłowo
21.	punkt osadnictwa	młodsza epoka kamienia i późne średniowiecze	Orłowo
22.	punkt osadnictwa	młodsza epoka kamienia i późne średniowiecze	Orłowo
23.	osada otwarta	wczesne średniowiecze	Pustki Cisowskie - Demptowo
24.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Chwarzno - Wiczlino
25.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Chwarzno - Wiczlino
26.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Chwarzno - Wiczlino
27.	ślad osadnictwa	młodsza epoka kamienia	Chwarzno - Wiczlino

[22] Na podstawie danych pozyskanych z AZP.

28.	ślad osadnictwa	młodsza epoka kamienia	Chwarzno - Wiczlino
29.	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze	Chwarzno - Wiczlino
30.	ślad osadnictwa (osada?)	wczesne średniowiecze i okres nowożytny	Chwarzno - Wiczlino
31.	ślad osadnictwa	okres nowożytny	Chwarzno - Wiczlino
32.	osada otwarta	młodsza epoka kamienia i okres średniowieczny	Chwarzno - Wiczlino
33.	ślad osadnictwa	wczesne średniowiecze	Chwarzno - Wiczlino
34.	ślad osadnictwa	obiekt wielokulturowy	Chwarzno - Wiczlino
35.	punkt osadnictwa	młodsza epoka kamienia i okres średniowieczny	Chwarzno - Wiczlino
36.	ślad osadnictwa	obiekt wielokulturowy	Chwarzno - Wiczlino
37.	ślad osadnictwa	okres nowożytny	Chwarzno - Wiczlino
38.	ślad osadnictwa	okres średniowieczny	Chwarzno - Wiczlino
39.	cmentarzysko płaskie i osada	wczesna epoka żelaza i wczesne średniowiecze	Wielki Kack
40.	cmentarzysko płaskie	wczesna epoka żelaza	Witomino - Leśniczówka
41.	strefa osadnictwa i cmentarzysko płaskie	młodsza epoka kamienia i wczesna epoka żelaza	Mały Kack
42.	osada otwarta przygrodowa	wczesne i późne średniowiecze	Oksywie
43.	osada otwarta	wczesne średniowiecze	Oksywie

5.4.3. Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Muzeum Miasta Gdyni – zbiory muzeum obejmują około 40 tys. fotografii oryginalnych i reprodukcji oraz pocztówek i negatywów o tematyce związanej z portem, życiem społecznym, politycznym i gospodarczym miasta i jego mieszkańców. Najliczniejszą część zbioru stanowią obiekty związane z budową i rozbudową portu w okresie międzywojennym, fotografie i pocztówki z okresu okupacji oraz przedstawiające zniszczenia wojenne w 1945 r. Na szczególną uwagę zasługują pamiątki po inż. Tadeuszu Wendzie, budowniczym gdyńskiego portu oraz po prof. Eugeniuszu Kwiatkowskim, nazywanym ojcem chrzestnym Gdyni. W zbiorach znajdują się również przedmioty należące do wybitnych postaci w historii Gdyni: prof. Eugeniusza Kwiatkowskiego, inż. Tadeusza Wendy, ks. prał. dr. Hilarego Jastaka, artystów malarzy Maksymiliana Kasprowicza i Wacława Szczeblewskiego. Ponadto zgromadzono ponad 2000 obrazów z XX wieku, których tematyka dotyczy głównie miasta i morza autorstwa m.in. znanych polskich marynistów - Mariana Mokwy i Antoniego Suchanka.

Statek-muzeum "Dar Pomorza" – oddział Centralnego Muzeum Morskiego w Gdańsku. Zabytkowy polski żaglowiec zakupiony ze składek społeczeństwa w 1930 roku, przez pięćdziesiąt dwa lata znajdował się w służbie Szkoły Morskiej. Odbył 105 podróży zawijając do 383 portów. Do zwiedzania udostępniona jest maszynownia, magazyn żagli, pomieszczenia oficerskie (w jednej z kabin zgromadzono pamiątki z domu Karola Borchardta), salon komendanta statku, w którym zgromadzone zostały pamiątki i nagrody związane z Darem Pomorza, pokład (stanowiska sterowe, kabina radiowa i nawigacyjna), kuchnia, dziobówka.

Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni – zbiory muzeum obejmują około 20000 eksponatów, w tym największą w Polsce kolekcje modeli okrętów, bander, proporców, napisów burtowych, dzwonów okrętowych, mundurów marynarskich, a także bogatą kolekcję malarstwa marynistycznego oraz medalierstwa i falerystyki.

Okręt-muzeum ORP Błyskawica – oddział Muzeum Marynarki Wojennej. Najsłynniejszy polski niszczyciel z czasów II wojny światowej i uczestnik wielu bitew. Prezentowane na jego pokładzie wystawy ukazują dzieje i tradycje Marynarki Wojennej.

Muzeum Emigracji w Gdyni – to pierwsze w Polsce muzeum poświęcone historii polskiej emigracji. Siedzibą muzeum jest historyczny Gmach Dworca Morskiego, którego uroczyste otwarcie po pracach adaptacyjnych nastąpiło wiosną 2015 r. Misją Muzeum jest opowiedzieć o losach milionów zarówno anonimowych ludzi, jak i tych sławnych, których nazwiska pojawiają się w kontekście wielkich osiągnięć naukowych, sportowych,

biznesowych i artystycznych. Zbiory pozyskiwane od 2012 r. obecnie składają się z ponad 4 tys. obiektów, z czego ponad połowę z nich stanowią dary.

5.5. Obiekty proponowane do objęcia ochroną

W ramach opracowywania niniejszego programu opieki dokonano analizy wartości obiektów niewpisanych do rejestru zabytków w celu objęcia ich ochroną. Przy tym wyborze kierowano się bieżącą polityką konserwatorską w zakresie waloryzacji zabytków regionu oraz praktyką stanowienia ochrony zabytków w postaci wpisów do rejestru. W wyniku podjętych działań wyłonione zostały dwie grupy obiektów:
- predestynowane do wpisu do rejestru zabytków,
- budowle o znaczących wartościach zabytkowych postulowane do objęcia ochroną na podstawie zapisów w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Obiekty zasługujące na wpis do rejestru zabytków

W tabeli przedstawiono zaktualizowany i uzgodniony z Pomorskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków wykaz obiektów i obszarów położonych na terenie Gdyni predystynowanych do wpisu do rejestru zabytków województwa pomorskiego. Obiekty te są obecnie chronione, natomiast ich prawna ochrona będzie przez Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków wprowadzana sukcesywnie. W trakcie realizacji Programu opieki przedmiotowy wykaz będzie na bieżąco weryfikowany, w związku z powyższym w przyszłości może ulegać niewielkim korektom.

lp.	obiekt	adres	współczesna dzielnica
1.	Kamienica Orłowskich	10 Lutego 5	Śródmieście
2.	Bank Gospodarstwa Krajowego	10 Lutego 8	Śródmieście
3.	gmach Urzędu Pocztowo-Telegraficzny	10 Lutego 10	Śródmieście
4.	dom oficerski Funduszu Kwaterunku Wojskowego	10 Lutego 29	Śródmieście
5.	kamienica	10 Lutego 35/35a	Śródmieście
6.	Kamienica burmistrza Krausego	Abrahama 25	Śródmieście
7.	Kamienica Tuchołki	Armii Krajowej 9	Śródmieście
8.	gmach Urzędu Morskiego w Gdyni z budynkami mieszkalnymi	Chrzanowskiego 10	Śródmieście-Port
9.	Biurowiec Izby Arbitrażowej Bawełny	Derdowskiego 7	Śródmieście
10.	zespół zabudowy dzielnicy mieszkaniowej Działki Leśne	Działki Leśne	Działki Leśne
11.	Willa „Śreniawa”	Ejsmonda 2	Wzgórze św. Maksymiliana
12.	Kamienica Scheibego	Jana z Kolna 2,	Śródmieście
13.	Dom Marynarza (ob. Dom Rybaka)	Jana z Kolna 27	Śródmieście
14.	dom drewniany	Kapitańska 21	Grabówek
15.	Willa Magdaleny Łosiowej (ob. Wojskowy Sąd Garnizonowy)	Korzeniowskiego 7	Kamienna Góra
16.	Szkoła Handlu Morskiego	Morska 79	Grabówek
17.	zespół mieszkalny GSM	Okrzei 2-4	Grabówek
18.	zespół mieszkalny ZUS	Partyzantów 39	Wzgórze św. Maksymiliana
19.	Państwowy Bank Rolny	Plac Konstytucji 3	Śródmieście
20.	Magazyn Tytoniowy Magazyn Monopolu Tytoniowego	Polska 7	Śródmieście-Port
21.	Biurowiec Bergenske	Portowa 13-15	Śródmieście
22.	Urząd Celny (ob. gmach Zarządu Morskiego Portu Gdynia SA)	Rotterdamska 9	Śródmieście-Port
23.	zespół dworsko-folwarczny Nowe Obłuże	Rybaków	Babie Doły
24.	Kamienica Peszkowskiego	Skwer Kościuszki 14	Śródmieście

26.	Kościół Garnizonowy pw. MB Częstochowskiej	Śmidowicza 45	Oksywie
27.	Kamienica Paged-u,	Świętojańska 44	Śródmieście
28.	Kamienica Wagnera,	Świętojańska 89	Śródmieście
29.	Kamienica Budyna	Świętojańska 9	Śródmieście
30.	kościół franciszkanów pw. św. Antoniego	Ujejskiego 40	Wzgórze św. Maksymiliana
31.	Gmach Żeglugi Polskiej	Waszyngtona 44	Śródmieście
32.	zespół dawnej osady rybackiej „Na Piaskach”	Węglowa 16-20	Śródmieście-Port
33.	budynki biurowe firmy Giesche	Węglowa 4	Śródmieście-Port
34.	zespół historycznego założenia stacji kolejowej Gdynia Wielki-Kack	Wielki Kack	Wielki Kack
35.	Kościół pw. Św. Wawrzyńca	Źródło Marii 18	Wielki Kack
36.	Kościół NSPJ wraz z wystrojem	Armii Krajowej 46	Śródmieście

5.6. Dziedzictwo niematerialne

Spośród kultywowanych rzemiosł warto wymienić tradycyjne rybołówstwo. Mimo stopniowego odwrotu od tego zajęcia, wciąż na plażach można dostrzec łodzie rybackie, które stanowią charakterystyczny element krajobrazu kulturowego miasta i regionu.

Niematerialnymi elementami dziedzictwa kulturowego jest również historyczne nazewnictwo. Nazwy geograficzne (rzeki, potoki, nazwy miejscowości i ich dzielnic) i nazwy własne (nazwy ulic i placów, nazwy budynków, miejskich uroczystości, lokali gastronomicznych czy regionalnych wyrobów) są niejednokrotnie nośnikami tradycji, świadectwem minionych pokoleń oraz historii i wielokulturowości regionu. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (art. 9 ust. 2) daje możliwość ochrony nazw geograficznych, historycznych i tradycyjnych związanych z zabytkiem.

5.7. Zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta

W wyniku analizy zasobów dziedzictwa kulturowego Gdyni dokonano waloryzacji na obiekty i obszary o znaczeniu europejskim, krajowym i lokalnym.[23]

zabytki o znaczeniu	zabytki		obiekty archeologi-czne
	nieruchome	ruchome /w zbiorach muzealnych	
europejskim	1. Modernistyczny zespół urbanistyczny śródmieścia Gdyni; 2. Budynek biurowy ZUS, ul. 10 Lutego 24; 3. Dom mieszkalny Funduszu Emerytalnego BGK, ul. 3 Maja 27-31/ ul. Batorego 36; 4. Kamienica Pręczkowskich, ul. Skwer Kościuszki 10-12; 5. Kamienica Orłowskich, ul. Świętojańska 68; 6. Kamienica A. Ogończyka-Blocha i L. Mazalona, ul. Świętojańska 122; 7. Kamienica Krenskich, ul. Świętojańska 55/ ul. Żwirki i Wigury 4; 8. Kamienica A. Jurkowskiego, Skwer Kościuszki 16; 9. Dom Żeglarza Polskiego, al. Jana Pawła II 3; 10. Hala Targowa, ul. Wójta Radkego 38 11. Elewator zbożowy w porcie, Nabrzeże Indyjskie/ ul. Indyjska 1; 12. Chłodnia w porcie, , ul. Polska 20.	-	-

[23] Powyższy podział opracowany został w odniesieniu do obecnego stanu badań.

krajowym	W szczególności: 1. Budynek Sądu Rejonowego, Pl. Konstytucji 5; 2. Kamienica Hundsdorffów, ul. Starowiejska 7 / ul. Abrahama 2; 3. Kamienica F. Wegnera, ul. Świętojańska 89; 4. Kamienica bliźniacza M. Mikicińskiego i L. Dańkowskiej, ul. 10 Lutego 35/35a; 5. Kamienica Wiesława Tuchołki, ul. Armii Krajowej 9; 6. Kamienica S. Kryna z kinoteatrem, ul. Świętojańska 36; 7. Łuszczarnia ryżu, nabrzeże Indyjskie; 8. Magazyn długoterminowy "H" w porcie, ul. Polska 17; 9. Zespół budynków Szkoły Morskiej, ul. Morska 83, 10. Zespół Dowództwa Floty i koszar Marynarki Wojennej na Oksywiu wraz z zespołem mieszkaniowym; 11. Zespół letniskowo-willowy Kamiennej Góry, 12. Dworzec Morski, ul. Polska 1; 13. Zespół dworca kolejowego w Gdyni, Plac Konstytucji 1; 14. Redłowo – bateria artylerii nadbrzeżnej (BAS).	- zbiory Muzeum Miasta Gdyni - pamiątki związane z historią powstawania polskiej gospodarki morskiej; - zbiory Muzeum Marynarki Wojennej prezentujące dzieje i tradycje Marynarki Wojennej	-
lokalnym	W szczególności: 1. Dom Antoniego Abrahama; 2. Dom wójta Jana Radtkego, ul. 10 Lutego 2; 3. Kamienica przy ul. Abrahama 5, 4. Kamienica A. Krausego, ul. Abrahama 25; 5. Zespoły ruralistyczne i urbanistyczne oraz zespoły osadnictwa przedmiejskiego.	pamiątki związane z historią miasta	-

5.8. Charakterystyczne obiekty i elementy dziedzictwa kulturowego

Spośród różnorodności zasobów dziedzictwa kulturowego Gdyni należy wskazać elementy, obiekty i grupy obiektów charakterystyczne dla regionu oraz związane z jego specyfiką.

Czynnikiem wyróżniającym miasto na tle pozostałych w kraju jest jego nadmorskie położenie.

<u>1. Dziedzictwo morskie:</u>
- historyczny port i stocznie z towarzyszącą zabytkową zabudową, pochylniami, dźwigami portowymi,
- domy rybackie, architektura kurortowa,
- zabytkowe jednostki pływające,
- zabytki militarne – bateria artylerii nadbrzeżnej (BAS)

<u>2. Dziedzictwo budownictwa modernistycznego:</u>
- obiekty mieszkalne,
- użyteczności publicznej,
- sakralne.

<u>3. Pamiątki walki o wolność i demokrację</u>
- pamiątki związane z masakrą robotników dokonaną na ulicach miasta w grudniu 1970 r.

Zachowanie i ochrona tego dziedzictwa – materialnego świadectwa przeszłości - jest niezbędne dla przetrwania pamięci o historii i dynamicznym rozwoju Gdyni. Stąd działania na rzecz zachowanie zasobów dziedzictwa winny być realizowane systemowo i konsekwentnie.

6. Ocena stanu dziedzictwa kulturowego miasta. Analiza szans i zagrożeń.

Analiza SWOT jest podstawowym i powszechnie stosowanym narzędziem diagnostycznym, która stanowi zestawienie takich cech, jak: **S**trengths – silne strony, **W**eaknesses – słabe strony, **O**pportunities – szanse, **T**hreats – zagrożenia. Zestawienie to stanowi podstawę do opracowania celów programu opieki.

SILNE STRONY	SŁABE STRONY
• nasycenie centrum miasta zabytkami o znaczeniu europejskim i krajowym, • bogaty i różnorodny zasób zabytków powstałych w różnych odstępach czasowych, • zachowana duża ilość obiektów modernistycznych (w tym przemysłowych) oraz cenny zespół baterii nadbrzeżnej, • uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, • dobra promocja zasobów oraz edukacja dotycząca walorów środowiska kulturowego miasta, • istniejący system dotacji prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z budżetu miasta, • unikalne, nadmorskie położenie miasta oraz obiektów i zespołów zabytkowych, • wysokie walory i atrakcyjność dziedzictwa kulturowego dla gospodarki, mieszkańców i turystyki.	• rozdrobniona własność w budynkach zabytkowych wpływająca na słabą mobilność decyzyjną mieszkańców, • wtórne, niezgodne z pierwotną funkcją użytkowanie obiektów zabytkowych (w szczególności dawnych pensjonatów) powodujące wtórne podziały wnętrz oraz własności, • zły stan zachowania części obiektów zabytkowych, zwłaszcza prywatnych, • zły stan bezpośredniego otoczenia niektórych obiektów zabytkowych, • niewystarczające środki finansowe właścicieli obiektów zabytkowych na ich konserwację i rewaloryzację.

SZANSE	ZAGROŻENIA
• wzrost zainteresowania właścicieli obiektów zabytkowych pracami konserwatorskimi, • rosnąca rola samorządu gminnego poprzez włączenie ochrony zabytków w sferę rozwoju miasta, • uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w programach, strategiach i planach rozwoju miasta, • możliwość dotacji prac konserwatorskich i remontowych przy obiektach zabytkowych ze środków finansowych pochodzących z różnych źródeł: samorządowe, państwowe, środki UE i in. • rozwój inicjatyw lokalnych i organizacji pozarządowych w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego, • promocja przykładów dobrych praktyk opieki nad zabytkami.	• pogarszający się stan techniczny niektórych zabytków spowodowany ich niewłaściwym użytkowaniem, • kolizja pomiędzy wymogami ochrony konserwatorskiej, a polityką polegającą na wykonywaniu dociepleń elewacji obiektów zabytkowych niewłaściwymi metodami, • samowolne, wynikające z braku egzekucji prawa, przekształcenie obiektów i zespołów zabudowy deprecjonujące ich wartości zabytkowe, • utrata integralności zabytkowej przestrzeni miasta poprzez znaczące inwestycje w bezpośrednim sąsiedztwie obszarów cennych kulturowo i krajobrazowo charakterystyczna dla dużych ośrodków miejskich.

7. Założenia programowe

Cel, priorytety i typy działań *Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Gdyni*

Celem strategicznym *Programu opieki* jest

**ZACHOWANIE DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GDYNI
SŁUŻĄCE BUDOWANIU PRESTIŻU MIASTA
ORAZ TOŻSAMOŚCI JEGO MIESZKAŃCÓW**

Realizacja celu strategicznego powinna się odbywać w oparciu o następujące priorytety:

Priorytet 1: OCHRONA ZABYTKÓW I REWALORYZACJA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GDYNI

Priorytet 2: GDYNIA MIASTEM MODERNIZMU

Priorytet 3: BADANIE, DOKUMENTACJA I PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA

Kierunki oraz typy działań, które są równoważne w ramach poszczególnych priorytetów przedstawia poniższa tabela:

Nazwa	**Priorytet 1: OCHRONA ZABYTKÓW I REWALORYZACJA KRAJOBRAZU KULTUROWEGO GDYNI**
Kierunki działań	1. Zachowanie dziedzictwa kulturowego jako podstawy budowania prestiżu miasta poprzez rozwój turystyki i dziedzin gospodarki z nią związanych (handel, gastronomia, hotelarstwo, rzemiosło) służące budowaniu tożsamości jego mieszkańców. 2. Zabezpieczenie i właściwa konserwacja obiektów zabytkowych. 3. Ekspozycja najcenniejszych zabytków i zespołów zabytkowych 4. Zachowanie i harmonijna kontynuacja tradycji rozwoju przestrzennego historycznych dzielnic Gdyni. 5. Poprawa stanu ochrony i opieki nad zbiorami muzealnymi i archiwalnymi oraz ich rozwój. 6. Ożywienie obszarów zabytkowych zespołów urbanistycznych i ruralistycznych. 7. Unikanie działań prowadzących do zastępowania autentycznej substancji zabytkowej ich rekonstrukcjami. 8. Wykorzystanie tradycji historycznej dla promocji miasta.
Typy działań	1. Działania polegające w szczególności na inicjowaniu i wspieraniu konserwacji, renowacji, rewaloryzacji i poprawy stanu zachowania budynków nienależących do Gminy Gdynia, w tym szczególnie w drodze dofinansowania przez Gminę Gdynia prac przy zabytkach w ramach obowiązującego programu dotacji na zabytki. 2. Rewaloryzacja i rewitalizacja zabytkowych zespołów: ruralistycznych oraz urbanistycznych ze szczególnym uwzględnieniem układu urbanistycznego śródmieścia – Pomnika Historii. 3. Konserwacja i rewaloryzacja zabytków nieruchomych należących do Gminy Gdynia, polegająca na odtworzeniu ich pierwotnego, historycznego wyglądu, z poszanowaniem autentycznej substancji

	zabytkowej i z zapewnieniem współczesnego użytkowania. Kontynuowane będą działania w zespole zabytkowych Miejskich Hal Targowych oraz w budynku biurowym przy ul. 10 Lutego 24 i w innych 4. Rewaloryzacja i adaptacja na cele publiczne (kulturalne i edukacyjne) obiektów zabytkowych, w tym: adaptacja i rewaloryzacja oraz udostępnienie historycznego Domu Marynarza Szwedzkiego położonego przy ul. Jana z Kolna 25 w Gdyni. 5. Montaż w obiektach zabytkowych niezbędnych urządzeń technicznych, instalacji dla zapewnienia właściwych warunków przechowywania i eksponowania zabytków ruchomych, muzealiów oraz trwałego zachowania i użytkowania tych budowli. 6. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.).
Nazwa	**Priorytet 2:** **GDYNIA MIASTEM MODERNIZMU**
Kierunki działań	1. Badania architektury modernistycznej Gdyni i porównanie jej z innymi ośrodkami modernizmu 2. Dokumentacja zabytkowych obiektów modernistycznych. 3. Zabezpieczenie, konserwacja istniejących oraz przywracanie pierwotnej formy przekształconym zabytkom modernistycznym, 4. Działania promocyjne m.in. służące utrwaleniu w świadomości społeczności krajowej i międzynarodowej faktu wyjątkowości Gdyni z modernistycznym śródmieściem. 5. Rozwijanie i koordynacja różnorodnych działań związanych z modernizmem Gdyni
Typy działań	1. Prowadzenie interdyscyplinarnych badań, dokumentowanie i opracowywanie materiałów archiwalnych związanych z dziejami modernistycznego miasta. 2. Ochrona i konserwacja modernistycznych obiektów zabytkowych (w tym przemysłowych i poprzemysłowych). 3. Zachowanie i rewaloryzacja obiektów modernistycznych znajdujących się na terenach portowych. 4. Montaż w obiektach modernistycznych niezbędnych urządzeń technicznych, instalacji dla trwałego zachowania i użytkowania tych budowli. 5. Zabezpieczenie obiektów zabytkowych przed pożarem, zniszczeniem i kradzieżą (montaż instalacji przeciwpożarowej i alarmowej, zabezpieczeń przeciw włamaniom, znakowanie i ewidencjonowanie zabytków ruchomych itp.). 6. Iluminacja obiektów modernistycznych. 7. Wspieranie działań mających na celu pozyskanie pamiątek związanych z dziejami powstawania Gdyni na potrzeby istniejącego miejskiego muzeum. Wymiana informacji i koordynacja działań Miasta i innych podmiotów w ramach Zespołu ds. architektury ochrony i promocji modernistycznej

Nazwa	**Priorytet 3:** **BADANIE, DOKUMENTACJA I PROMOCJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO MIASTA**
Kierunki działań	1. Specjalistyczne rozpoznanie badawcze poszczególnych obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym. 2. Rozpoznanie zasobów i specyfiki dziedzictwa kulturowego Gdyni 3. Promowanie tradycyjnych form i cech lokalnej architektury (w zakresie bryły, detalu architektonicznego, materiału, kolorystyki, rozwiązań konstrukcyjnych). 4. Edukacja i popularyzacja wiedzy o dziedzictwie kulturowym Gdyni 5. Promocja regionalnego dziedzictwa kulturowego służąca kreacji produktów turystyki kulturowej. 6. Szeroki dostęp do informacji o dorobku kultury regionalnej.
Typy działań	1. Specjalistyczne opracowania badawczo-dokumentacyjne obiektów, zespołów oraz obszarów zabytkowych związane z przygotowywanym lub realizowanym procesem inwestycyjnym obejmujące: - ekspertyzy techniczne i konserwatorskie, - badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne, - programy prac konserwatorskich i restauratorskich, - dokumentacje projektowe, - inwentaryzacje architektoniczno-konserwatorskie. 2. Współpraca z instytucjami kultury w zakresie rozpoznania oraz wymiany informacji o zasobach regionalnego dziedzictwa kulturowego, 3. Rozpoznanie i promocja najcenniejszych zabytków regionu, w szczególności obejmująca charakterystyczne zabytki świadczące o ich odrębności i specyfice. 4. Wspieranie działań edukacyjnych i promocyjnych oraz popularyzujących wiedzę o dziedzictwie kulturowym miasta, w szczególności: - przygotowanie i organizacja konferencji naukowych, - opracowanie i wydruk publikacji, - organizacja konkursów, - popularyzacja dobrych realizacji konserwatorskich i budowlanych przy zabytkach, popularyzacja dobrych praktyk projektowych przy zabytkach, a także zagospodarowaniu obszarów oraz terenów cennych kulturowo, przyrodniczo i krajobrazowo. 5. Wspieranie rozwoju i profesjonalizacji przewodnictwa turystycznego po mieście 6. Popularyzacja wiedzy o zabytkach poprzez wprowadzanie informacji o dziedzictwie miasta do ogólnodostępnej bazy internetowej. 7. Promocja ochrony dziedzictwa kulturowego miasta m.in. poprzez powołanie nagrody prezydenta miasta za zasługi związane z ochroną zabytków Gdyni.

Reasumując, szeroko pojęta polityka w dziedzinie opieki i ochrony dziedzictwa kulturowego Miasta Gdyni będzie zmierzała do:

- konsekwentnego i planowego realizowania zadań kompetencyjnych samorządu gminnego poprzez wdrażanie Programu Opieki,
- opracowywania i aktualizacji prawnych i merytorycznych podstaw ochrony oraz zasad finansowania i pozyskiwania środków na jej realizację,
- rygorystycznej ochrony unikatowych wartości krajobrazu kulturowego miasta,
- umożliwienia i wspierania racjonalnego wykorzystania środków finansowych na ratowanie obiektów o szczególnych wartościach historycznych,
- dbałości o krajobraz kulturowy miasta, w tym zachowania jego charakterystycznych elementów zabytkowych i przyrodniczych,
- stymulowania zasad partnerstwa publiczno-prywatnego na rzecz konserwacji, rewaloryzacji i zagospodarowania obiektów zabytkowych,
- wspierania aktywności lokalnej w działaniach mających na celu poszanowanie materialnego dziedzictwa,
- realizacji programu podnoszenia atrakcyjności Śródmieścia poprzez m.in. rewaloryzację zabudowy oraz otaczającej przestrzeni,
- rewitalizacji miejskich obszarów zdegradowanych,
- rewitalizacji terenów powojskowych i poprzemysłowych,
- wspierania powstania kluczowych instytucji i inicjatyw z zakresu kultury,
- zachowania lokalnych walorów dziedzictwa kulturowego i zaadaptowania ich do wymogów współczesnego miasta,
- kształtowania zindywidualizowanej lokalnie struktury miejskiej w nawiązaniu do historycznych zasad kształtowania krajobrazu kulturowego,
- wspierania działań na rzecz tworzenia programów edukacyjnych mających na celu wzmocnienie lokalnej tożsamości oraz współodpowiedzialności mieszkańców za zasoby dziedzictwa kulturowego w mieście,
- kreowania modelu odpowiedzialności za zasoby dziedzictwa kulturowego Gdyni wśród mieszkańców, użytkowników oraz wśród pracowników samorządowych.

8. Instrumentarium realizacji programu opieki nad zabytkami

8.1. Instrumenty prawne

Problematyka zachowania dziedzictwa kulturowego została uwzględniona przez władze gminy przy uchwalaniu prawa miejscowego, które objęło część obszarów zabytkowych, dla pozostałych obszarów plany miejscowe są sukcesywnie opracowywane. Zasady ochrony konserwatorskiej obszarów i obiektów zabytkowych sformułowane zostały również w *Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gdyni*, które jest podstawą przy formułowaniu zasad ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Miasto będzie współdziałało z właścicielami obiektów zabytkowych, wymienionych w niniejszym programie jako zabytki o najwyższym znaczeniu dla miasta, w działaniach związanych z objęciem ich ochroną prawną, m.in. związanych ze składaniem wniosków o wpis do rejestru zabytków i wykonywaniem odpowiednich decyzji administracyjnych związanych z ochroną i opieką nad tymi obiektami.

Ważnym elementem polityki gminy w zakresie sprawowania ochrony zabytków jest realizacja części zadań Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku. Na mocy porozumienia zawartego w dn. 12.06.2012 r.[24] w imieniu Prezydenta Gdyni obowiązki te sprawuje miejski konserwator zabytków, który działa w ramach Biura Miejskiego

[24] Porozumienie zawarte pomiędzy Wojewodą Pomorskim a Gminą Miasta Gdyni w sprawie prowadzenia spraw z zakresu właściwości Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków w Gdańsku przez Gminę Miasta Gdyni (Dz. Urzędowy Woj. Pom. z dn. 12 czerwca 2012 r. poz. 2034.

Konserwatora Zabytków. Rozwiązanie to stanowi duże ułatwienie dla interesantów, którzy na miejscu mogą uzyskać porady i konsultacje w celu załatwienia swoich spraw.

8.2. Instrumenty koordynacji

Realizacja *Programu opieki* wymaga współpracy z instytucjami ochrony zabytków różnych szczebli, w tym współpracy z Muzeum Miasta Gdyni, Muzeum Marynarki Wojennej w Gdyni, Muzeum Emigracji, organizacjami pozarządowymi (między innymi: Towarzystwo Miłośników Gdyni) oraz Archidiecezją Gdańską i parafiami.

8.3. Instrumenty finansowe

Podstawowym narzędziem finansowym będą dotacje celowe udzielane na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (na podstawie obowiązującej Uchwały Rady Miasta Gdyni nr XXXIX/861/10 z dnia 27.01.2010 r. w sprawie przyjęcia zasad i trybu udzielania i rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru, znajdujących się na terenie administracyjnym Gminy Miasta Gdyni).

Realizacja finansowania odbywa się dwutorowo:

- bezpośrednio i dotyczy zabytków będących własnością gminy,
- pośrednio – w drodze dotacji obejmujących prace przy obiektach nienależących do gminy.

Pomoc finansowa dotyczy obiektów podzielonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego na trzy zróżnicowane grupy pod względem ich walorów zabytkowych, zakresu prac, które mogą być objęte dotacją oraz maksymalnej wysokość dotacji dla każdej grupy. Największe dofinansowanie (do 75% kosztów kwalifikowanych) może zostać udzielone dla budynków zaliczonych do Grupy 1 - indywidualnie wpisanych do rejestru zabytków obejmujące wszelkie prace związane z utrzymaniem, zachowaniem i odtworzeniem substancji zabytku. Następnie na prace przy elewacjach budynków i przy dachach (w przypadku widocznych dachów stromych) oraz na remonty pierwotnej stolarki okiennej i drzwiowej zewnętrznej można uzyskać dofinansowanie dla budynków zaliczonych do pozostałych dwóch grup. Do 50% kosztów kwalifikowanych można uzyskać dla budynków położonych w granicach sześciu obszarów wpisanych do rejestru zabytków (z wyłączeniem stref ochrony krajobrazu i ekspozycji zespołu zabytkowego), objętych ochroną konserwatorską na podstawie obowiązujących miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego i zakwalifikowane do grupy A – „obiektów o wysokich walorach kulturowych" lub zakwalifikowane jako „obiekty historyczne do zachowania" w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego części dzielnicy Wielki Kack zatwierdzonego uchwałą Nr XLII/1336/2002 Rady Miasta Gdyni z dnia 26.06.2002 r. lub wyszczególnionych w decyzji o wpisie do rejestru zabytków osady rzemieślniczej Mały Kack (Grupa 2). Natomiast do 30% kosztów kwalifikowanych można otrzymać dla pozostałych budynków położonych w granicach sześciu obszarów wpisanych do rejestru zabytków (z wyłączeniem stref ochrony krajobrazu i ekspozycji), zbudowanych (ukończonych) przed 1989 r. (Grupa 3).

Możliwe jest także wykorzystanie funduszy unijnych oraz dostępnych dofinansowań województwa pomorskiego.

8.4. Instrumenty społeczne

W działaniach Miasta przewidywane jest prowadzenie działań z zakresu współpracy i współdziałania z właścicielami oraz użytkownikami zabytków (władzami kościelnymi i parafiami, osobami fizycznymi oraz spółkami), a także edukacja i informacja odnośnie dziedzictwa kulturowego miasta Gdyni.

8.5. Instrumenty kontrolne

Zadania sformułowane w niniejszym programie przewidują stosowanie dwóch form monitoringu jego realizacji: monitoringu zasobów (weryfikacja i aktualizacja gminnej ewidencji zabytków) oraz monitoringu stanu środowiska kulturowego.

9. Zasady oceny realizacji programu opieki nad zabytkami

Za monitorowanie realizacji *Programu Opieki nad Zabytkami dla miasta Gdyni* odpowiada Prezydent Miasta Gdyni, który co dwa lata będzie przedstawiał Radzie Miasta Gdyni sprawozdanie z realizacji programu.

Przykładowe kryteria prowadzenia oceny realizacji *Programu opieki*:

- poziom wydatków budżetu gminy na ochronę i opiekę nad zabytkami w poszczególnych latach,
- liczba budynków, które objęto pracami konserwatorskimi dofinansowanymi z pieniędzy publicznych,
- liczba szkoleń/liczba osób biorących udział w szkoleniach związanych z ochroną i popularyzacją dziedzictwa kulturowego,
- liczba przygotowanych/wydanych wydawnictw (w tym folderów promocyjnych, przewodników) na temat dziedzictwa kulturowego
- liczba zrealizowanych konkursów, wystaw i działań edukacyjnych na terenie miasta.

10. Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

10.1. Publiczne źródła finansowania

W celu właściwej i skutecznej ochrony zasobów kulturowych wykorzystane zostaną środki możliwe do zabezpieczenia z budżetu gminy na ten cel, jak również w miarę możliwości prowadzone będą programy czerpiące z budżetów innych publicznych źródeł, tj.: Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz samorządu województwa pomorskiego.

- Gmina: w budżecie gminy miejskiej co roku zabezpieczane będą środki na zadania wynikające z niniejszego dokumentu.
- Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego w ramach programu *Dziedzictwo Kulturowe*[25]*:*

- Priorytet 1 *Ochrona zabytków*, którego celem strategicznym jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele publiczne. Kluczowe dla realizacji celów priorytetu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku, w ramach priorytetu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. O dofinansowanie zadań z tym związanych mogą ubiegać się: osoby fizyczne, jednostki samorządu terytorialnego lub inne jednostki organizacyjne, będące właścicielem lub posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru zabytków lub posiadające ten zabytek w trwałym zarządzie;

- Priorytet 2 *Wspieranie działań muzealnych*, którego celem strategicznym jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo priorytetów wystawienniczych.

- Priorytet 3 *Kultura ludowa i tradycyjna*, którego celem strategicznym jest wspieranie zjawisk związanych z kulturami tradycyjnymi funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim, które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i

[25] http://www.mkidn.gov.pl/pages/strona-glowna/finanse/programy-ministra/programy-mkidn-2015/dziedzictwo-kulturowe/informacje-ogolne.php (strona internetowa MKiDN, wejście 31.08.2015 r.)

miejskich. Dofinansowywane będą zadania dotyczące przedsięwzięć związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszących się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych, tradycji środowiskowych (w tym zawodowych i wiekowych np. zjawisk folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują. W ramach priorytetu będą wspierane działania związane z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2010 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego.

- Priorytet 5 *Ochrona zabytków archeologicznych*, którego celem strategicznym jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących nieinwazyjne badania archeologiczne, ewidencję i inwentaryzację zabytków archeologicznych oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Cel ten został sformułowany w oparciu o fundamentalną dla ochrony dziedzictwa kulturowego zasadę zrównoważonego rozwoju, która dopuszcza inwazyjne metody badawcze jedynie w ostateczności, gdy stanowisko (zabytek archeologiczny) narażone jest na bezpośrednie zniszczenie spowodowane oddziaływaniem przyrodniczym, bądź działaniami człowieka. Stąd zadaniem priorytetu jest wspieranie i promocja badań prowadzonych metodami niedestrukcyjnymi, wykorzystującymi techniki tradycyjne oraz nowoczesne osiągnięcia techniczne, a także publikacja ich wyników. Nie będą natomiast wspierane projekty, które prowadzą do niszczenia stanowisk archeologicznych (np. poprzedzające rekonstrukcje na stanowisku archeologicznym).

- Priorytet 6 *Ochrona i cyfryzacja dziedzictwa kulturowego*, którego celem strategicznym jest zainicjowanie kompleksowego procesu opracowania i cyfryzacji materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, w tym zabytków, obiektów muzealnych, archiwalnych (także z zakresu niepaństwowego zasobu archiwalnego), bibliotecznych i audiowizualnych, znajdujących się pod opieką podmiotów spoza sfery finansów publicznych, których działalność nie jest nastawiona na osiąganie zysku, lub uczelni publicznych. Proces ten w sposób szczególny winien uwzględniać właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo zbiorów przeznaczonych do digitalizacji.

- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji: w ramach programu Razem Bezpieczniej, związanego z dofinansowaniem zadań z zakresu poprawy bezpieczeństwa i zabezpieczenia obiektów zabytkowych (monitoring automatyczny, systemy p. włamaniowe, p. pożarowe) skierowanego do m.in. jednostek samorządu terytorialnego, organizacji pozarządowych, kościołów i związków wyznaniowych.

10.2. Środki pomocowe

Miasto Gdynia zamierza korzystać z dostępnych dla gminy środków Unii Europejskiej w ramach różnych programów pomocowych, a także pomagać innym beneficjentom w pozyskiwaniu środków na cele związane z ochroną zabytków.

I. Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego

Dofinansowania projektów strukturalnych w ramach:

1. Programu Operacyjnego Infrastruktura i Środowisko *(Działanie: 11.1 Ochrona i zachowanie dziedzictwa kulturowego o znaczeniu ponadregionalnym, Działanie: 11.2 Rozwój oraz poprawa stanu infrastruktury kultury o znaczeniu ponadregionalnym).*
2. Regionalnego Programu Operacyjnego dla Województwa Pomorskiego *(*Priorytet*: 2 Społeczeństwo wiedzy* Działanie 2.2 *Infrastruktura i usługi tworzące podstawy społeczeństwa informacyjnego,* Poddziałanie 2.2.2 *Rozwój usług społeczeństwa informacyjnego,* Priorytet: 6 *Turystyka i dziedzictwo kulturowe*, Działanie 6.2 *Promocja i informacja turystyczna*, Priorytet: 6 *Turystyka i dziedzictwo kulturowe*, Działanie 6.3 *Regionalne dziedzictwo kulturowe o potencjale turystycznym*, Priorytet: 8 *Lokalna*

infrastruktura podstawowa, Działanie 8.1 *Lokalny potencjał rozwojowy,* Poddziałanie 8.1.2 *Lokalna infrastruktura wspierająca rozwój gospodarczy,* Priorytet: 9 *Lokalna infrastruktura społeczna i inicjatywy obywatelskie*, Działanie 9.3 *Lokalne inicjatywy obywatelskie*).

3. Programu Regionu Morza Bałtyckiego *(Priorytet: 4 Promowanie atrakcyjności i konkurencyjności miast i regionów Kierunek wsparcia: 4.1 Wzmacnianie rozwoju regionów metropolitalnych, miast i obszarów miejskich* Kierunek wsparcia: 4.2 *Strategiczne wsparcie zintegrowanego rozwoju BSR oraz spójności społeczno-gospodarczej terytorialnej).*
4. Programu dla Europy Środkowej *(Priorytet: 4 Podniesienie konkurencyjności oraz atrakcyjności miast i regionów, Obszar interwencji: P4.3 Wykorzystanie zasobów kulturowych dla uatrakcyjnienia miast i regionów).*
5. Program Współpracy Międzyregionalnej (*Priorytet: 2 Środowisko naturalne i zapobieganie ryzyku*).
6. Programu Współpracy Transgranicznej Południowy Bałtyk *(Priorytet: 2 Atrakcyjność oraz wspólna tożsamość, Działanie: 2.3 Zrównoważone wykorzystywanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego dla rozwoju regionalnego).*

Cele określone w *Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Gdyni na lata 2015-2018* będą osiągane poprzez kontynuację ww. działań, a ponadto:

- inne inicjatywy własne władz Miasta Gdyni,
- wspólne działania władz Miasta Gdyni z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Gdańsku, Urzędem Marszałkowskim Województwa Pomorskiego, władzami kościelnymi oraz innymi jednostkami samorządu terytorialnego na zasadach porozumień, umów,
- stosowanie instrumentów finansowych (dotacje, prowadzenie instytucji, nagrody, zachęty, itp.,
- funkcje programowe (programy lokalne i projekty, kontrakty, itp.),
- inne działania stymulujące.